

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra kriminologie

**Analýza vybraných rizikových faktorů
kriminality mládeže**

Diplomová práce

Analysis of selected risk factors of juvenile delinquency
Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
PhDr. Alena MAREŠOVÁ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Petr PŘECEHTĚL

PRAHA
2022

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 19. 2. 2022

.....
Bc. Petr PŘECECHTĚL

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí své diplomové práce paní PhDr. Aleně Marešové, Ph.D., za cenné rady, vstřícnost, a především za trpělivost a laskavý přístup. Poděkování patří i všem respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a energii a ochotně se mnou vedli rozhovory či vyplňovali dotazníky. Obzvláště bych chtěl poděkovat všem pracovníkům diagnostických, výchovných ústavů a domovů mládeže, kteří mi zprostředkovali kontakt s respondenty a umožnili mi realizovat sběr dat.

Anotace

Autor se v předložené diplomové práci věnuje problematice kriminality páchané mládeží, na kterou nahlíží prizmatem kriminologických aspektů. Vymezuje základní pojmy související s tématem, v rámci fenomenologického přístupu provedl sekundární analýzu statistických dat, jejichž prostřednictvím popisuje stav, strukturu a dynamiku tohoto subtypu kriminality v období let 2011 až 2021. Práce je zaměřena především na etiologii zkoumaného jevu. V empirické části se autor věnuje analýze vybraných rizikových faktorů. Inspirován Adverse Childhood Experiences (ACE) Study provedl vlastní výzkumné šetření, které doplnil o poznatky získané z rozhorů s odborníky.

Klíčová slova

delikvence * děti a mladiství * kriminalita mládeže * mládež * rizikové chování * rizikové faktory * rodina * sociálně patologické jevy

Annotation

In the presented thesis, the author deals with the issue of juvenile delinquency, which he views from the prism of criminological aspects. He defines the basic concepts related to the topic, within the phenomenological approach he has carried out a secondary analysis of statistical data, through which he describes the state, structure and dynamics of this subtype of crime in the period from 2011 to 2021. The thesis is focused mainly on the etiology of the phenomenon under study. In the empirical part, the author analyses selected risk factors. Inspired by the Adverse Childhood Experiences (ACE) Study, he conducted his own research investigation, which he supplemented with insights gained from interviews with experts.

Keywords

delinquency * kids and adolescents * juvenile criminality * youth * risky behavior * risk factors * family * socially pathological phenomena

Obsah

Úvod.....	7
1 Vymezení základních pojmů souvisejících se zkoumaným jevem	9
1.1 Mládež	9
1.1.1 Mládež v kriminologickém a trestněprávním pojetí	10
1.2 Sociálně patologické jevy, rizikové chování, kriminalita a delikvence ..	11
2 Stav, dynamika a struktura kriminality mládeže	17
2.1 Kriminalita mládeže prizmatem policejních statistik	19
2.2 Charakteristické specifické rysy kriminality mládeže	23
3 Vybrané rizikové faktory determinující kriminalitu mládeže.....	27
3.1 Rodina	28
3.1.1 Studie negativních zážitků v dětství – Adverse Childhood Experiences (ACE) Study	31
3.2 Dědičnost.....	33
3.3 Konstituce	34
4 Výzkumné šetření.....	38
4.1 Charakteristika a předmět dotazníku	38
4.2 Charakteristika výzkumného souboru	40
4.3 Vyhodnocení dotazníku	41
4.3.1 Sociodemografické údaje.....	41
4.3.2 Uspořádání rodiny.....	41
4.3.3 Atmosféra a vztahy v rodině	42
4.3.4 Styl a způsob výchovy	43
4.3.5 Ekonomická situace rodiny	43
4.3.6 Zdravotní zátěž, závislost, úmrtí	44

4.3.7 Útlak a zanedbávání	45
4.3.8 Kriminální pozadí	46
4.3.9 Rizikové a delikventní chování.....	47
4.4 Rozhovor s experty.....	49
4.5 Shrnutí a závěry výzkumného šetření	54
Závěr.....	56
Seznam literatury	58
Seznam příloh.....	I

Úvod

Každá společnost se v jakékoliv době snaží předcházet jevům, které ohrožují či komplikují její existenci. Mezi tyto jevy nepochybně do jisté míry patří i kriminalita. Z perspektiv jejího možného vývoje musí společnost věnovat zvýšenou pozornost projevům sociálně patologických jevů a rizikového chování, které u nejmladší generace může vyústit v jednání, které lze označit jako delikventní či kriminální. V kontextu s touto premisou je zcela pochopitelné, že problematika kriminality páchané mládeží je dlouhodobě v popředí zájmu a diskusí jak odborníků mnoha oborů, které mají ve svém předmětu zkoumání a působení „dítě“, tedy pedagogů, psychologů, sociologů, pediatrů a jiných, ale také laiků, neboť všichni jsme si touto životní rolí prošli.

Přestože se tématu kriminality mládeže dlouhodobě věnuje řada odborníků různých oborů, jako např. Večerka, Marešová, Podaná, Matoušek, Matoušková, Hulmáková, Firstová, Helus, Martínek a další, je v posledních letech relativně obtížné nalézt v odborné literatuře aktuální a relevantní informace vztahující se k problematice mládeže v podmínkách současné české společnosti.¹

Předložená práce samozřejmě nemá ambici tuto mezeru nějak významněji vyplnit, ale snahou autora bude, pokusit se alespoň částečně v parametrech studentské závěrečné kvalifikační prozkoumat etiologii předmětného jevu se zaměřením na vybrané rizikové faktory.

Cílem práce je na základě studia dostupné odborné literatury vyhledat a shromáždit nejaktuálnější relevantní kriminologické poznatky a statistická data o kriminalitě mládeže, která umožní popsat jeho současný stav, rozsah a strukturu. V kontextu s tímto fenomenologickým přístupem je pak primárním cílem celé práce získat poznatky o vybraných (významných) rizikových faktorech, které mohou determinovat genezi zkoumaného jevu a tyto podrobit jisté analýze. Smyslem celé práce je tedy snaha nalézt a blíže definovat možné aktuální příčiny

¹ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0, str. 7

rizikového chování mládeže v podmínkách současné české společnosti, které mohou vést k delikventnímu či kriminálnímu chování.

Základní metodou zpracování práce bude monografická metoda, tj. podrobné odborné zkoumání jednoho specifického jevu, kterým je kriminalita mládeže, resp. její etiologie. K dosažení vytčeného cíle, zejména v teoretické části práce, autor předpokládá využití především rešeršního studia odborných relevantních aktuálních pramenů a zdrojů, analýzu textů a extrahování využitelných poznatků. V rámci fenomenologického přístupu bude provedena sekundární analýza statistických dat za použití základních statisticko-matematických metod. V rámci vlastního výzkumného šetření budou v empirické části práce aplikovány techniky sběru dat dotazník a řízený rozhovor s využitím záznamového archu. Při zpracování jak teoretické, tak empirické části práce budou použity základní myšlenkové operace – analýza, syntéza, komparace a indukce.

1 Vymezení základních pojmů souvisejících se zkoumaným jevem

Tato diplomová práce se zabývá převážně kriminalitou mládeže, dále pracuje s pojmy dítě, mladistvý, provinění, čin jinak trestný, delikvence, sociálně patologické jevy či rizikové chování. K úspěšnému zkoumání rizikových faktorů je

1.1 Mládež

Dnešní mládež bývá často označována též jako mileniálové, Net-generace, iGen – internetová generace, generace Z apod. Tato přívlastka odkazují na fakt, že současná generace mládeže je silně ovlivněna dobou, kdy moderní, a zejména internetové technologie, jsou všude přítomné a éra postmodernismu a globalizace se vyznačuje životem „on-line“ – rychlým životním tempem a okamžitým sdílením myšlenek, poznatků, názorů pomocí technologií.²

Nutno poznamenat, že zprávy o výrazně poruchovém jednání mládeže lze zaznamenávat již na počátku naší civilizace. Takovéto chování bylo vnímáno jako přestoupení sociálních regulativů daných tradicí (popř. později i sankcionovaných norem vytvořených institucemi s legislativní pravomocí). Z tohoto pohledu můžeme určitou formu sociální deviace mládeže považovat za prakticky všudypřítomnou. Tehdejší civilizační epochy na ni reagovaly různě. Konkrétně lze vzpomenout ustanovení Chamurappiho zákoníku o tom, že synovi, který udeří svého otce, mají být jeho ruce uťaty, nebo později kniha Exodus (21:17) „ten, kdo proklíná svého otce či matku, by měl být určitě potrestán smrtí“, apod. Z doby antiky bývá často citován Sokratův výrok z roku 390 př. n. l.: „Dnešní děti milují přepych, jsou nevychované, pohrdají autoritou, neváží si starších. Ve svém domě nejsou služebníky, ale tyranové...Odporují rodičům, tyranizují své učitele.“³

² MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0, str. 15

³ VEČERKA, Kazimír. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-033-1, str. 27-28

1.1.1 Mládež v kriminologickém a trestněprávním pojetí

Pojem mládež bývá v rámci společenských věd často užíván a poměrně různě klasifikován. V kriminologii představuje mládež jakousi nadřazenou složku, pod kterou spadají tři věkové skupiny – děti, mladiství a mladí dospělí.⁴

V trestním právu je pojem mládež vymezen **zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže**. Dle toho zákona se mládeží rozumí děti a mladiství. Ustanovení § 2 odst. 1 označuje jako **dítě** toho, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Dle stejného ustanovení v odst. 1 písm. c) je **mladistvým** „ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.“⁵

Neméně důležitým trestněprávním pojmem je **osoba blízká věku mladistvého**, přičemž zmíněným věkem se chápe a v soudní praxi je vztahován k období mezi osmnáctým a devatenáctým rokem věku⁶. Při spáchání trestného činu může být tento věk uznán jako polehčující okolnost, viz § 41 písm. f) trestního zákoníku.

Osoby mladší patnácti let nejsou dle trestních předpisů trestně odpovědné, avšak jim lze na základě pedagogicko-psychologického vyšetření uložit opatření, která jsou taxativně vymezená v § 93 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. a jimiž jsou výchovná povinnost, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou, ochranná výchova, ochranné léčení, dohled probačního úředníka a zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče.⁷

Od patnáctého roku věku se mladistvý stává trestně odpovědným. Zákon č. 218/2003 Sb. definuje trestný čin spáchaný mladistvým jako **provinění**. Za provinění mladistvému je možné uložit následující opatření dle §10 téhož zákona

⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2, str. 12

⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění.

⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. 251 s. ISBN 978-80-7380-312-4. str. 115

⁷ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění

– **výchovná opatření** (např. probační program, napomenutí s výstrahou...), **ochranná opatření** (např. ochranné léčení, zabezpečovací detence...) a **trestní opatření** (např. odnětí svobody nepodmíněné, domácí vězení, obecně prospěšné práce...). Účelem těchto opatření je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého, kterému jedno z opatření bylo uloženo.⁸

Jak už bylo zmíněno na začátku této podkapitoly, v kriminologii bývá mládež dělena do tří kategorií – děti, mladiství a mladí dospělí. Kriminologická literatura dále rozlišuje děti předškolního věku, mladšího školního věku a staršího školního věku. Ti se mohou dopustit pouze tzv. **činu jinak trestného**, nikoliv provinění vzhledem k nedostatku věku. Dítětem staršího školního věku se jedinec stává přibližně ve svých jedenácti až dvanácti letech. Kolem dvanácti let se dítě mění jak po fyzické, tak hlavně po psychické stránce – takzvaně psychicky dozrává, což bývá zohledňováno i v trestním právu.⁹

Na rozdíl od trestního práva, v němž se vyskytuje pojem osoba blízká věku mladistvého, rozeznává kriminologie ještě termín **mladý dospělý**¹⁰, čímž rozumíme věkovou kategorii se spodní hranicí osmnácti let věku a volnou horní hranicí (někdy do 21 let, někdy i do 30 let).

1.2 Sociálně patologické jevy, rizikové chování, kriminalita a delikvence

Výše uvedené čtyři pojmy bývají docela často stavěny na stejnou úroveň, či dokonce zaměňovány. I když jsou obsahově podobné, neznamenají totéž.

Nejširším pojmem jsou **sociálně patologické jevy**, které někdy bývají nazývány také jako jevy společensky negativní, jelikož se negativně vzdalují od společensky akceptovatelných norem. Porušují tedy normy sociální, někdy i trestněprávní.

⁸ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění

⁹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 485

¹⁰ Tamtéž

Jejich charakteristickým rysem bývají převážně podobné příčiny vzniku a rozšíření ve stejných sociálních podmínkách. Projevy sociálně patologických jevů ale nemusí být vždy trestné. Řadíme k nim například útoky z domova, prostituci, užívání návykových látek či účast na činnosti extremistických skupin. Zjednodušeně se dá říci, že jde o „poruchy“ chování, které sice jsou nepochybně závadné, ale samy o sobě nejsou trestné.¹¹

Poruchy chování můžeme specifikovat jako odchylku v socializaci jedince, kdy není schopen uznávat normy chování, alespoň co do úrovně jeho rozumové a emoční vyspělosti. V průběhu vývoje se dítě učí rozlišovat vhodné a nevhodné chování vztahem ke konkrétní situaci, ve které je od něj takové chování vyžadováno či očekáváno. V počátcích je takové jednání kontrolováno rodiči, později jej je dítě schopné korigovat samo. Znamením úspěšnosti dosažení úrovně takovéto socializace je reakce pocitu viny, pokud se dítě dopustí něčeho, o čem ví, že je to špatné.¹²

Socializace, coby pojem souhrnně užívaný psychologii, sociologií i pedagogikou, je označení procesu začleňování jedince do společnosti. Je-li úspěšná, jedinec si osvojil chování, hodnoty a normy společnosti i své sociální role. Proces socializace může být definován i jako utváření osobnosti člověka působením sociálních vlivů a jeho vlastních aktivit, jež jsou odezvou na tyto vlivy.¹³ Nezdařená socializace se pak často projevuje asociálním, antisociálním a disociálním chováním.¹⁴

Chování jedince, které se vyznačuje nerespektováním společenských norem či hodnot, silným egoismem a nedostatečným sociálním cítěním, označujeme jako **asociální**. Nositel takového chování nemusí být nutně delikventem. Asociální

¹¹ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2, str. 11, srov. ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str.164-165, obdobně MAREŠOVÁ, Alena. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-34-7, str. 3

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-414-9, str. 77

¹³ HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). [cit. 09. 10. 2021]. ISBN 978-80-247-4674-6.

¹⁴ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN isbn978-80-7251-483-0, str. 24-25

chování je rozšířené i mezi běžnou populací. Jedinci vykazující znaky takového jednání se označují jako sociopati a často zastávají např. manažerské pozice.

Oproti tomu **antisociální chování** se vyznačuje doslova svým protispolečenským až protiprávním nastavením a často končí pácháním trestné činnosti. Disociální jednání není v literatuře vyspecifikováno jednotně, ale obecně lze říci že jde o jednání na hranici mezi normy, je problémové ale ne patologické.¹⁵

Náprava porušeného socializačního procesu, kdy je snaha jedince opět začlenit do společnosti, je nazývána **resocializací**. Abychom mohli hovořit o resocializaci, je nezbytným předpokladem, aby socializace u jedince již proběhla a v důsledku např. dlouhodobé nemoci nebo uvěznění atp. Druhým významem resocializace, a lze hovořit o častějším případě, je proces odstraňování poruch chování jedince zapříčiněných disfunkční socializací. Poruchami rozumíme přítomné antisociální jednání jedince.¹⁶

V zahraniční odborné literatuře, zejména anglosaské, je užíváno odlišné označení negativních společenských jevů. Místo pojmu sociální patologie užívají odborníci pojem **sociální deviace**.¹⁷ Dle Ondrejkoviče představuje deviace určitou podmnožinu sociálního chování a zároveň termín k označení odchylky od očekávaného standardizovaného a institucionalizovaného chování vyžadovaného sociální normou platnou v určité společnosti, skupině či sociálním útvaru. Normy sociální skupiny, nebo společnosti jsou modelem chování a jednání jednotlivce jako příslušníka takového sociálního útvaru. Na základě tohoto vymezení, lze rozlišovat chování v souladu s normou (konformní) a chování od norem se odchylující, v tomto pojetí deviantní, kdy se však nemusí jednat o chování delikventní.¹⁸

¹⁵ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN isbn978-80-7251-483-0, str. 25-26

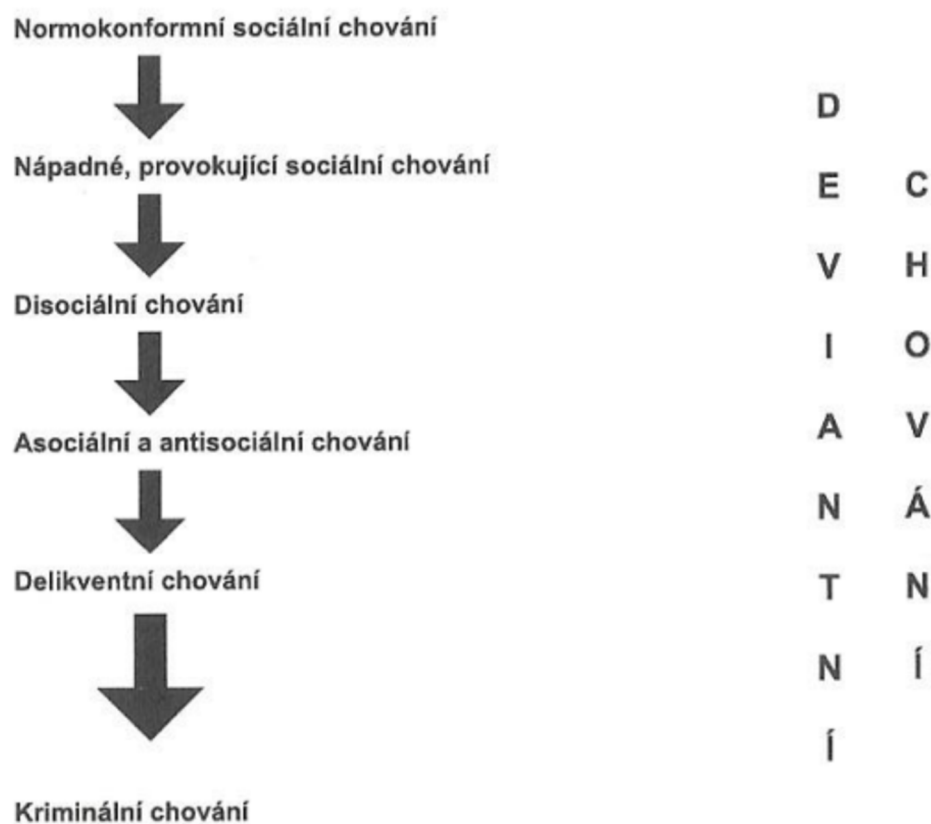
¹⁶ Tamtéž str. 26

¹⁷ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 12-13

¹⁸ ONDREJKOVIČ, P.; BREZÁK, J.; LUBELCOVÁ, G.; VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2000, ISBN: 80-244-0616-3, str. 21

Postupova – li bychom pomyslnými podmnožinami od najmenej závažného odchýlného, či deviantného sociálneho chováni, na najnižší príčpe by stálo nonkonformní sociálne chováni, následované nápadným, provokujícím chováni až asociálním a antisociálním chováni po delikventní chováni, ktoré ve své nejvyšší závažnosti ústí v chováni kriminální, viz schéma níže.¹⁹

Schéma 1 – odchýlné sociálne chováni²⁰

¹⁹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 13

²⁰ ONDREJKOVIČ, P.; BREZÁK, J.; LUBELCOVÁ, G.; VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2000, ISBN: 80-244-0616-3, str. 21

V poslední době pojem sociálně patologické jevy nahrazuje pojmem **rizikové chování**. V současnosti se prevence zaměřuje na devět okruhů rizikového chování – záškoláctví, šikana a extrémní projevy agrese, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus a xenofobie, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, prevence v adiktologii, spektrum poruch příjmu potravy a okruh problémů spojených se syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.²¹

Podle názoru většiny kriminologů patří mezi nejzávažnější sociálně patologické jevy nepochybně **kriminalita** (bývá nazývána též jako zločinnost). V užším pojetí (v tzv. pojetí legálním či juristickém) bývá kriminalita definována jako *souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy, a její úroveň vyjadřuje souhrn evidovaných trestných činů*.²² Tento způsob chápání kriminality se velmi úzce prolíná s trestněprávním pojmem kriminality. Širší (tzv. sociologické) pojetí kriminality se na trestní právo vůbec neváže a do celkové kriminality řadí i latentní kriminalitu²³, či různé dosud nekriminalizované závažné sociálně patologické jevy rizikového chování.

V rámci negativně hodnoceného jednání je pro tuto práci stěžejním a nejdůležitějším pojmem **delikvence**. Zjednodušeně se dá říci, že delikvence je pojem širší než kriminalita, ale zároveň užší než sociálně patologické jevy nebo rizikové chování. Delikvencí rozumíme jednání, které je určitým způsobem v rozporu s právními normami, a to nejen normami trestního práva.²⁴ Pod termín delikvence řadíme dvojí jednání.

Prvním jsou delikty, které spáchaly osoby do patnácti let věku (děti), tedy ti, kteří nejsou trestně odpovědní. Tyto zmíněné delikty bývají nazývány **prekriminalitou**, což znamená činy jinak trestné, jež páchají děti před dosažením trestní odpovědnosti tzn. nedovršili věk 15 let. Tento pojem užívá především kriminologie.

²¹ *Klinika adiktologie: Prevence* [online]. [cit. 25. 11. 2021]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>

²² ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologický slovník*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 80

²³ tzv. skrytá kriminalita, o níž se orgány činné v trestním řízení nedozvěděly

²⁴ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 15

Druhým jednáním jsou přestupky a delikty spadající pod občansko-právní neboli civilní řízení.²⁵ S prekriminalitou souvisí pojem užívaný v odborné literatuře, a tím je **predelikvence**, který zastřešuje činy, které nelze postihnout dle právních úprav, neboť nevykazují znaky skutkových podstat trestného činu nebo přestupku.²⁶

S pojmem **juvenilní delikvence** se můžeme střídat v mezinárodních srovnáních úrovně, struktury, intenzity, nebo dynamiky kriminality mládeže a při výpočtu tzv. indexů kriminality. Srovnávání zpravidla komplikuje skutečnost, že věkové rozpětí a obsah delikvence mládeže v jednotlivých zemích se různí.²⁷ Autor v tomto odstavci nepřímou definuje pojem juvenilní delikvenci jako kriminalitu mládeže, avšak definice tohoto pojmu se může lišit, neboť někteří autoři označují juvenilní delikvencí kriminalitu mladistvých, kterou doplňuje prekriminalita, neboli kriminalita dětí.

Rizikové chování bývá často chybně vnímáno pouze jako pouhý prediktor následné delikvence, tedy jako pouhá předzvěst následného závažnějšího chování, porušování zákonů atp. Všechny tyto formy rizikového chování však často bývají doplňujícím se aspektem delikvence. Část chlapců a děvčat ovšem zůstane u rizikového chování a na delikvenci nepřistoupí.²⁸

²⁵ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2, str. 11, obdobně BARGEL, Miroslav a Pavel MÜHLPACHR. *Inkluze versus exkluze – dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. Sociopedie (Institut mezioborových studií). ISBN 978-80-87182-12-3, str. 128

²⁶ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 15

²⁷ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0, str. 17

²⁸ MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3, str. 60

2 Stav, dynamika a struktura kriminality mládeže

Jedním z možných přístupů k obecně přesnému poznávání jevů je přístup **fenomenologický**, který je vedle **etiologického** přístupu jedním ze dvou základních přístupů zkoumání kriminality. V rámci tohoto přístupu se snažíme popsat jednotlivé druhy či subtypy kriminality prostřednictvím popisu jejich aktuálního stavu, struktury a dynamiky. Při popisu vycházíme zejména z analýzy dostupných statistických dat, které se obvykle rekrutují z tzv. kriminálních statistik (policejních, justičních, vězeňských) a dle předmětu zkoumání i případně dalších zdrojů např. statistika Českého statistického úřadu, Probační a mediační služby, Ministerstva práce a sociálních věcí apod.²⁹

Jestliže předmětem kriminologie je mimo jiné **kontrola kriminality**, tedy úsilí společnosti o nalezení efektivních instrumentů a postupů, kterými se prostřednictvím represivních či preventivních strategií stát snaží regulovat tento sociálně patologický jev, pak právě jeho poznání, tj. přesný popis jeho stavu, struktury a dynamiky, je významným předpokladem pro zkoumání a nalezení příčin a vysvětlení geneze tohoto jevu. Jinými slovy, pokud máme v úmyslu nahlížet a případně analyzovat rizikové faktory kriminality mládeže musíme tento subtyp kriminality nejprve řádně popsat, tzn. nahlédnout její stav, dynamiku a strukturu.

Statistiky, resp. statistická data jsou nesporně nezastupitelným zdrojem výchozích informací o stavu, struktuře a dynamice kriminality, přesto si je autor samozřejmě dobře vědom toho, že jejich vypovídací hodnota má jisté limity, což se analogicky projevuje i při popisu kriminality mládeže. Mezi nejvýznamnější faktory, které mohou deformovat statistický pohled na kriminalitu mládeže, nepochybně patří:

- **změny v metodice sběru a vykazování dat**, viz změna v roce 2016,
 - kdy byl mimo jiné, upraven algoritmus počítání věků osob, což znamená jistý posun počtů skutků tříděných podle věku pachatele, a to nárůst

²⁹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 25

směrem k nižším věkovým kategoriím, tento posun však asi není nijak zásadní;

- stíhané osobě je započítávána veškerá trestná činnost a nikoliv pouze ta nejzávažnější, což je významná změna oproti období před rokem 2016 a znamená nárůst počtů stíhaných osob v jakýchkoliv dílčích počtech podle takticko statistické klasifikace (TSK) a faktickou neporovnatelnost počtů stíhaných osob před a po roce 2016 (tato změna se nedotkla počtů stíhaných osob celkové kriminality);

- **účelové či chybné statistické vykazování** s úmyslem příznivě ovlivňovat výslednost práce policie, zejména míru úspěšnosti při objasňování (jeden pachatel může spáchat jeden a více skutků, a naopak více pachatelů může spáchat pouze jeden skutek);
- **časové posuny**, resp. časová prodleva mezi spácháním (registrováním) skutku a jeho objasněním, blíže viz „objasněno dodatečně“, tedy „objasněno celkem“;
- **demografické faktory**, zejména změny v počtu obyvatel v příslušných věkových kohortách;
- **změny v trestní politice a legislativě** (kriminalizace a dekriminalizace), např. vymezení výše škody, zejména „nikoliv nepatrné“, viz od 1. 10. 2020 došlo ke změně § 138 odst. 1 trestního zákoníku, v němž se změnil hranice jednotlivých kategorií (rozsahu) škod způsobených trestným činem tak, že se částky jednotlivých kategorií zdvojnásobily;
- **opatření vlády a ministerstev**, např. v souvislosti s výskytem onemocnění COVID, od 1. 3. 2020 do současnosti a jejich vliv na kriminalitu.

2.1 Kriminalita mládeže prizmatem policejních statistik

Autor zcela účelově v rámci fenomenologického přístupu k poznání kriminality mládeže, využil data extrahovaná pouze z tzv. policejních statistik, neboť tento subtyp kriminality je v mnohém značně specifický a fakticky jej lze nahlížet až ve chvíli, kdy je skutek objasněn. Navíc jistá autenticita obrazu kriminality mládeže, může být v justičních statistikách, které jsou syceny daty státních zastupitelství a soudů, do jisté míry poznamenána i tzv. 2. redukcí trestního stíhání.

K popisu kriminality mládeže se zaměřením na její stav, dynamiku a strukturu se autor rozhodnul využít především data získaná vytěžením veřejné části Evidenčně statistického systému kriminality, která je dostupná na webovém portálu PČR³⁰ a data získaná z pracoviště Odboru věcných gescí a statistik Policejního prezidia ČR, která tento systém spravuje. Uvedená data jsou generována ze systému tzv. Evidence trestního řízení a prostřednictvím dalších subsystémů jsou anonymizovaná do podoby dat uvedených v ESSK.

Získaná data za období let 2011 a 2021 autor sekundárně analyzoval a výsledky prezentoval v přehledných vypovídajících tabulkách a grafech, které doplnil stručným komentářem. V provedené analýze se zaměřil zejména na data o stíhaných a vyšetřovaných osobách, neboť tato data považuje za rozdíl od dat o skutcích za fenomenologicky relevantnější a z pohledu popisu kriminality signifikantnější.

Evidenčně statistický systém kriminality v kategorii stíhané a vyšetřované osoby v roce 2021 vykazuje, že podíl osob ve věku do 18 let je na úrovni 4,6 % všech stíhaných a vyšetřovaných osob, což je oproti předchozímu roku 2020 o 0,3 % méně. V absolutních četnostech to znamená, že v roce 2021 bylo celkově stíháno a vyšetřováno 3 210 osob ve věku do 18 let, což je o 486 osob méně, než tomu bylo v roce 2020. Z celkového počtu osob ve věku do 18 let pak bylo 1 830 mladistvých, tedy osob ve věku od 15 do 18 let (v roce 2020 jich bylo 2 060), 1 078

³⁰ <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

osob bylo ve věkové kategorii 12 až 14 let (v roce 2020 jich v tomto věkovém rozmezí bylo 1 268) a 303 dětí bylo mladších 12 let (v roce 2020 bylo těchto dětí 369), blíže viz příloha Tabulka č. 1. Uvedené rozdíly, zejména v podílu stíhaných osob ve věku do 18 let na všech stíhaných osobách nejsou ve sledovaných letech (2011 – 2021) příliš významné, neboť oscilují mezi pouze 3,62 % v roce 2015 až 4,97 % v roce 2019. Z pohledu širšího časového období tomu je zcela jinak, zejména pokud porovnáme tato data s daty z 90. let, kdy např. v roce 1996, kdy vzestupný trend počtu pachatelů z kategorie mládeže kulminoval a podíl stíhaných osob ve věku do 18 let byl téměř čtvrtinový a tvořil 24,3 % na celkovém počtu pachatelů.³¹

Dynamiku stíhaných a vyšetřovaných osob mladších 18 let za delší časové období, tj. posledních 11 let (2011 až 2021) ukazuje Graf č. 1 Počty stíhaných osob ve věku do 18 let v letech 2011–2021 a Tabulka č. 1, viz příloha, ve které jsou uvedeny absolutní četnosti v jednotlivých letech a věkových kategoriích (děti do 11 let a ve věku 12 až 14 let a mladiství 15 až 17 let).

Data přenesená do spojnicového grafu názorně ukazují, že vývoj kriminality mládeže měl výrazně sestupnou tendenci v letech 2011 z celkem 5 606 stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku do 18 let postupně klesal jejich počet až na 3 698 v roce 2015. Od roku 2016 počet těchto osob opět začal narůstat ze 4 057 až na 4 290 v roce 2019 (data, která v tomto období vykazovala opět vzrůstající tendenci, mohla být poznamenána i změnou metodiky jejich vykazování, viz deformity statistik str. 15-16). V následujících letech 2020, 2021 došlo k relativně významnému poklesu v počtech stíhaných osob ve věku do 18 let, a to v roce 2020 až na úroveň roku 2015 (3 697 a 3 698). Oprávněně se lze domnívat, že tento pokles byl způsoben jak mimořádnými ochrannými protiepidemickými opatřeními vyhlášenými vládou v souvislosti s nemocí COVID-19, která do jisté míry omezovala volný pohyb, tak nepochybně i legislativní úpravou platnou od 1. 10. 2020, kdy došlo ke změně § 138 odst. 1 trestního zákoníku, v němž se změnily

³¹ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 486-487

hranice jednotlivých kategorií (rozsahu) škod způsobených trestným činem. Z dat uvedených v Tabulce č. 1 mimo jiné vyplývá, že počty stíhaných osob ve věku do 18 let jsou v posledních 2 letech (2020 a 2021) výrazně pod průměrem, a to ve všech sledovaných věkových kategoriích, vyjma kategorie 12–14 let kde v roce 2020 je počet stíhaných osob vyšší, než je průměr v letech 2021-2021.

Shora popsaný vývoj kriminality mládeže, jak v kategorii dětí do 15 let věku, tak mladistvých ve věku do 17 let můžeme analogicky vidět i v podílu stíhaných osob ve věku do 18 let na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob, který měl v letech 2011 až 2015 sestupnou tendenci (ze 4,88 % na 3,62 %) a v letech 2016 až 2019 opět vzrůstal (ze 4,34 % na 4,97 %). V letech 2020 a 2019 rovněž došlo k poklesu (4,90 % a 4,60 %). Blíže viz Graf č. 2 a Tabulka č. 2 a 3 v příloze.

Mezi významné faktory ovlivňující stav čili rozsah kriminality obecně, a tedy i kriminality páchané mládeží, nepochybně patří demografické faktory, zejména pak počet obyvatel v zájmových věkových kategoriích, tj. „školní mládež“ (7 až 11 a 12 až 14 let) a mladiství (15 až 17 let) ve sledovaném období. Zmíněná data o počtech obyvatel, autor získal vytěžením statistických přehledů věkového složení obyvatel pro příslušný rok vydávaných Českým statistickým úřadem. Tato data pak byla dělitelem počtu stíhaných osob příslušné věkové kategorie a násobením 10 tisíci byly získány indexy čili údaje vyjadřující rozsah (intenzitu) jevu v přepočtu na 10 tisíc obyvatel dané věkové kategorie. Z uvedeného výpočtu, resp. ze zjištěných indexů lze tedy dovozovat, že zatížení kriminalitou populace obyvatel ve věku 7 až 18 let vykazovala v letech 2011 až 2015 významně klesající trend a v letech 2016 až 2019 došlo ke stagnaci, obdobný vývoj lze zaznamenat u věkové kategorie 15 až 17 let na rozdíl od kategorie 12 až 14 let, kde můžeme vidět od roku 2016 relativně významně vzrůstající tendenci, blíže viz Graf č. 3 a Tabulka č. 4 a 5 v příloze.

Pokud budeme nahlížet kriminalitu mládeže z hlediska věkové stratifikace stíhaných osob ve věku do 18 let, tedy ve věkových kategoriích dětí 7-11 a 12-15 let, tzv. školní mládež a mladiství 15-17 let, zůstává v platnosti skutečnost, že s přibývajícím věkem se zvyšuje incidence stíhaných osob. Uvedené tvrzení platí

pro celé sledované období (2011-2021), blíže viz níže uvedené Grafy č. 4, 5 a 6 a Tabulky č. 6, 7 a 8 v příloze. Z dat graficky znázorněných v níže předložených spojnicových grafech mimo jiné vyplývá, že incidence stíhaných osob ve věkových kohortách 7-11 a 12-14 let se výrazně zvýšila v letech 2016 až 2019, což pravděpodobně může souviset s metodologickou změnou vykazování dat v ESKK, resp. způsobu počítání věku pachatelů, což se projevilo mírným posunem věku směrem k nižším věkovým kategoriím, blíže viz³².

Podíváme-li se na strukturu objasněných skutků spáchaných osobami do 18 let dle druhu obecné kriminality (násilná, mravnostní a majetková), pak můžeme konstatovat, že rozložení je naprosto stejné jako u dospělých pachatelů, tzn., že v absolutní četnosti bylo ve sledovaném období stíháno výrazně nejvíce osob ve věku do 18 let za spáchání majetkové kriminality, méně za delikty násilné povahy a nejméně za skutky mravnostního charakteru. Z dat reprezentujících dynamiku jednotlivých druhů kriminality v období let 2011 - 2021 je patrné, že počty osob ve věku do 18 let páchající majetkovou kriminalitu významně klesají (z 3 036 osob v roce 2011 na 1 014 osob v roce 2021), počty osob z řad mládeže, které se dopustily násilné kriminality, téměř stagnují (ve sledovaném období oscilují mezi 720 v roce 2015 až 1 087 v roce 2012). Naopak relativně významný postupný nárůst byl zaznamenán ve vývoji počtu osob do 18 let, které spáchaly mravnostní trestný čin (z 253 osob v roce 2011 až na 528 v roce 2019). Z uvedeného je tedy zřejmé, že mladí lidé do 18 let stále více inklinují k páchání mravnostní kriminality. Podrobnější data lze nahlédnout v příloze viz Graf č. 7 - 9 a Tabulky č. 9 - 11.

Nahlédneme-li prizmatem četnosti na 15 nejfrekventovanějších objasněných skutků v jejich celkovém součtu za posledních 6 let (2016–2021), které spáchaly děti do 15 let, pak můžeme konstatovat, že výrazně převažují jednání násilného charakteru, jejichž předmětem útoku je osobní integrita obětí, tj. úmyslné ublížení na zdraví, pohlavní zneužití a loupež. Následují protiprávní jednání majetkové povahy, krádeže (prosté i vloupáním), poškozování cizí věci a neoprávněná manipulace s platebními prostředky. Mezi nejčetnější skutky dětí do 15 let patří i tzv. drogové delikty, blíže viz Graf č. 11 a Tabulka č. 13 v příloze.

³² <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>.

2.2 Charakteristické specifické rysy kriminality mládeže

Kriminalitu mládeže ovlivňuje několik faktorů a má své charakteristické rysy. Prvním rysem, který je typický pro trestnou činnost dětí a mládeže, je **vysoká míra latence**. Ta platí především u těch méně závažných forem. Je to dáno zřejmě tím, že společnost jako taková je tolerantnější k méně závažné trestné činnosti páchané dětmi/ mladistvými, a vnímá ji spíše jako normální jev, že jistá míra delikvence k mládí prostě patří³³.

Jedním z oněch faktorů, které mají bezesporu vliv na páchaní trestné činnosti, je **pohlaví**. Rozdíly jsou patrné ve struktuře spáchané trestné činnosti, ale i v podílu dívek a chlapců na jejím páchání. Dívky se obvykle nedopouští tak závažných činů, např. ublížení na zdraví, vydírání atd., oproti chlapcům. Jak už autor zmínil, i podíl dívek na spáchané kriminalitě je výrazně nižší, avšak lze dlouhodobě pozorovat pomalý nárůst na jejich podílu.³⁴

Dalším vnímaným rysem je zastoupení příslušníků některých etnických menšin jako pachatelů, které je poměrně vysoké vzhledem k jejich celkovému zastoupení v ČR.³⁵

Neopomenutelný vliv na kriminalitu dětí a mládeže má také **věk pachatele**. Děti většinou nepáchají až tak závažné trestné činnosti na rozdíl od mladistvých. Většinou se jedná o činy jako poškozování cizí věci či vydírání (v rámci šikany). Mladistvý se oproti dětem více zapojuje do složitějších forem trestné činnosti a převažují loupeže, krádeže vloupáním, ale i násilné trestné činy, trestné činy s rasovým podtextem nebo drogové trestné činy. Věk je jeden z klíčových faktorů, které má spojitost s **předmětem útoku / objektem zájmu**, kterým zcela logicky

³³ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČKA *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3., str. 284-290

³⁴ Tamtéž

³⁵ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5., str. 289-296

bývají **věci** pro ně dobově **atraktivní**. Jedná se tedy o **módní** předměty, které představují určitý způsob životního stylu a statusu.³⁶

V následujících řádcích se autor věnuje dalším významným specifickým rysům kriminality páchané dětmi či mladistvými, které uvádějí odborné publikace. Jedním z nich je **skupinovost**. Především chlapci se sdružují do skupin či part. Autorovi přijde výstižnější označení „smečka“, neboť v těchto skupinách obvykle bývá stanovena určitá hierarchie. Postavení v ní či povýšení může jedinec zaujmout až po spáchání nějakého trestného činu, kterým udělá dojem, zapůsobí, na ostatní členy party. Díky hierarchii a obvykle i nastaveným pravidlům, dochází v případě prohřešku, kdy jsou pravidla porušena, odpovídající sankce.³⁷

Ze znaku skupinovosti a snahou předvést se před ostatními členy (nejen před nimi), zapůsobit na ně, dokázat svoji odvahu a sílu, pramení další ze specifických rysů, a tím je vznik mnohem **větších škod než faktický zisk** pro pachatele. Častým skutkem proto bývá například vandalství.³⁸

Ve skupinách mladistvých dochází také k riziku k inklinaci k extremistickým hnutím, jež často vedou k šikaně, ať už verbální či fyzické, ostatních jedinců mimo danou skupinu (především se jedná o soby jiné barvy pleti, osoby tělesně postižené apod.), ke které nejčastěji dochází v izolovaných prostředích, jako jsou školy, internáty, dětské domovy apod. Největší paradoxem je, že agresori bývají jedinci, kteří si sami prošli šikanou či pocházejí z rodin, kde zažili násilí ať už jako svědci nebo jako přímé oběti.³⁹

Dalším rysem, který má spojitost s předešlými, je **nedostatečná plánovitost přípravy**, přičemž je buď minimální, nebo ji skutek zcela postrádá. To dokazuje například místo spáchání, přičemž jsou vybrána pachateli obvykle náhodně, bez rozmyslu, čin je časově špatně rozvržený, jako nástroje pro spáchání bývají použity nevhodné předměty, zahlazení stop a alibi je velmi amatérské. Nebývá nic

³⁶VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3., str. 284-290

³⁷VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3., str. 284-290

³⁸Tamtéž

³⁹Tamtéž

neobvyklého, že pachatelé svůj čin zveřejní na sociálních sítích nebo se jím chlubí mezi vrstevníky, což samozřejmě vede většinou k jejich dopadení.

Mladistvý/děti jsou poháněni adrenalinem, soutěživostí a touhou po dobrodružství, jejich nedospělost dokazuje i to, že **nedokážou své potřeby odložit nebo se jich zcela vzdát.**⁴⁰

S výše uvedeným souvisí, že kriminalita dětí a mládeže se vyznačuje neadekvátností jednání, a to především **nadměrnou agresivitou, destruktivitou a brutalitou**, jak vůči věcem, tak i osobám. Jak již autor zmínil, škody bývají nepřiměřené až nesmyslné k faktickému zisku. Většina mladých pachatelů jedná impulzivně, částečně nebo jim zcela chybí emoční inteligence, mají problémy se socializací nebo nemají odpovídající tzv. coping strategies⁴¹ (pozn. způsoby (strategie) zvládání zátěží či vyrovnávání se s nimi, obranné techniky a mechanismy⁴²). V posledních letech se u dětí/mladistvých prohlubují agresivní tendence, vzrůstá jejich neschopnost kriticky myslet, jejich neovladatelnost a neodpovědnost.⁴³

Také bývá obvyklým rysem **opakovanost**⁴⁴, spočívající nejen ve spáchání stejného trestného, ale i ve způsobu jeho provedení či místa spáchání. Místo činu je často stejné či v jeho blízkém okolí a bývá typicky v blízkosti bydliště pachatele nebo i školy, kterou navštěvuje či místo, kde pracuje. Nemusí však vždy platit, že je čin spáchán v těsně v blízkosti těchto míst. Ve větších městech, kde je širší škála možnosti využití hromadné dopravy, ta vzdálenost může být podstatně větší. Z posledních zmíněných je **epizodní charakter**, jenž delikvence mládeže vykazuje. Souvisí to především s psychickým a sociálním vývojem jedince

⁴⁰ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 289-296

⁴¹ Cacho, R., Fernández-Montalvo, J., López-Goñi, J. J., Arteaga, A., and Haro, B. (2020). Psychosocial and Personality Characteristics of Juvenile Offenders in a Detention Centre regarding Recidivism Risk. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 12(2), [cit. 25. 10. 202]. str. 69 - 75. Dostupné z: <https://doi.org/10.5093/ejpalc2020a9>

⁴² Definice dle prof.PhDr.Rudolf Kohoutek,CSc na <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/coping-strategies>

⁴³ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 289-296

⁴⁴ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3., str. 284-290

v období dětství a dospívání. Většinou dospělostí končí chuť páchat, jedinec se zklidní, nejedná impulzivně atd. Právě pro období dospívání je typický prudký nárůst kriminality. Největší zatížení můžeme sledovat v období časně adolescence, které však okolo 21. roku začíná výrazně klesat.⁴⁵

Samozřejmě není to pravidlem, a proto v odborné literatuře lze najít rozdělení delikventního chování dětí a mládeže na dva typy z hlediska sledování kriminálních kariér dle Moffitové, a to dočasné – omezené po období adolescence (sem spadá většina mladistvých delikventů) a na celoživotně trvající.⁴⁶

⁴⁵ VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3., 284-290

⁴⁶ Tamtéž

3 Vybrané rizikové faktory determinující kriminalitu mládeže

Při snaze identifikovat příčiny kriminality mládeže musíme uvažovat o konkrétních dispozicích jedince způsobilé významně ovlivnit socializační proces a další aspekty, které během jeho psychosociálního dozrávání sehrávají, či mohou sehrát, individuálně odlišnou roli. Zároveň jednotlivé faktory zde nepůsobí izolovaně, nýbrž se navzájem ovlivňují s dalšími faktory, a vytváří tak individuální interakce, které v konečném důsledku na jedince působí, ať už v pozitivním, nebo negativním smyslu.⁴⁷

Souvislost vývoje delikventního, sociálně patologického, a v krajním případě kriminálního jednání a jeho ukotvení v dospívající generaci, se v české odborné literatuře velice často vymezuje třemi okruhy, a to rodinou, školou a vrstevníky. V současné době, kdy školství, rodina i formy komunikace v mezilidských vztazích prožívají dynamické změny, se jedná o velmi zúžený pohled.⁴⁸

Současné názory na vznik kriminality se týkají dvou základních oblastí, a sice faktoru prostředí a faktoru osobnosti. Snaží se nevycházet striktně z určité teorie nebo směru, ale pokoušejí se vědeckými metodami potvrdit anebo vyvrátit vliv některých faktorů na vznik kriminality. Často vychází i ze starších přístupů, avšak jednoznačně zde převažuje multifaktorový přístup ke kriminalitě jako složitému sociálnímu jevu.⁴⁹

Do hlavních rizikových faktorů, které stojí za vznikem sociálně patologických jevů ve společnostech, resp. mezi mládeží, můžeme zařadit zejména negativní jevy v rodině, případně v nejbližším sociálním okolí; nevhodný způsob trávení volného času; slabá trestně právní ochrana mládeže před kriminálními a sociálně-patologickými jevy i nedostatečná ochrana před útoky vrstevníků; sankční a preventivní opatření se zanedbatelnou účinností; společností tolerované nevhodné životní styly a s tím spojené zanedbání mravní, etické a právní výchovy;

⁴⁷ FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0, str. 42

⁴⁸ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0, str. 45

⁴⁹ SEJČOVÁ, Ľuboslava. *Deti, mládež a delikvencia*. Bratislava: Album, 2002. ISBN 80-968667-2-9, str. 62

nadužívání komunikačních prostředků s minimální možností jejich eliminace. Nové generace neznají minulost, a tak ji nemohou ani reflektovat, čímž se jim zplošťuje časová dimenze života, jeho časové prožívání života se hroutí směrem k teď a názory mladé, ale již i střední generace, vznikají jako davová virtuální infekce na sociálních sítích.⁵⁰

Podle názoru psychiatrů má na lidskou osobnost nejhorší dopady zneužívání a týrání v útlém dětství. Mezi další nepříznivé vlivy můžeme bezesporu zařadit neúplné či konfliktní rodinné prostředí a nadmíru volná nebo restriktivní výchova.⁵¹

Příčiny kriminality mládeže lze též přehledně dělit na příčiny související se stavem společnosti a její patologií, dále příčiny související s nesnázemi v dospívání jedinců a příčiny ve spojitosti s novými jevy v současné společnosti.

3.1 Rodina

Nejvýznamnější sociální skupinou, která ovlivňuje vývoj jedince, je rodina. Vývojová psychologie akcentuje rozdílnost působení rodinného prostředí na konkrétní jedince i skutečnost, že chování rodičů v průběhu výchovy nezůstává konstantní, což je dáno i individuálními odlišnostmi v projevech dítěte. Z uvedených důvodů je možné pozorovat rozdíl na chování sourozenců i v rámci jedné rodiny, a to ve větší míře, než by odpovídalo genetickým rozdílům.⁵²

Rozšíření sociálně patologických jevů v posledních letech je ovlivněno především některými novými negativními jevy v rodině. Mezi ně se řadí snížený dohled nad dětmi, za nímž stojí vysoká pracovní vytíženost rodičů, ale i např. rozevření sociálních nůžek, kdy na jedné straně stojí razantní zvýšení finančních možností v některých rodinách, které vede ke vzniku tzv. zlaté mládeže,

⁵⁰ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0; obdobně SAK, Petr. *Sociální jevy a procesy formující současnou českou generaci aneb kam směřuje mládež*. Mládež a společnost, 2/2018, ISSN 1335-1109.

⁵¹ Tamtéž, str. 27

⁵² MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0, str. 20

a na straně druhé citelné snížení životní úrovně např. v rodinách samoživitelů, které může ústít až v nelegální zaměstnávání dětí. Příležitost k získání finančních prostředků vlastním přičiněním, ať legálním či ilegálním, může děti a mladistvé učinit nezávislé na rodině a doprovodným znakem je nezávislost na autoritě rodičů.⁵³

Také na rizikové chování má vliv rodinné pouto. Jestliže má chlapec nebo děvče s rodiči horší vztah nebo s nimi nevychází dobře, tak pravděpodobnost, že jeho chování bude rizikové, narůstá. Zejména pokud dotyčný vnímá, že nezískává dostatečnou psychickou podporu a péči ze strany svých rodičů. Zároveň lze užívání rizikové chování dát do souvislosti s počtem obtížných životních situací spojených s rodinou, kterými mohou být rozvod či odloučení od rodičů, smrt nebo těžká nemoc blízké osoby, hádky mezi rodiči apod. Jestliže jich dítě zažije více, pravděpodobnost že bude, např. uživatelem konopí se zvyšuje.⁵⁴

V minulosti byla delikvence mládeže dávána do souvislosti zejména s příslušností k nižší socioekonomické vrstvě. Toto bylo vysvětlováno například důrazem společnosti na dosažení ekonomického úspěchu a limitem legitimních prostředků, které k tomu měla nižší vrstva k dispozici. Pozdější výzkumy však dokazují, že delikvence není doménou jedné sociální vrstvy.⁵⁵

Subjektivní hodnocení příjmu rodiny má vztah k delikventní činnosti, kdy se ukazuje, že čím více je hodnocení odlišné od ostatních, ve smyslu nižších i vyšších příjmů rodiny, tím je vyšší riziko delikvence. Uvedený vztah platí pro základní ukazatel delikvence, tak i pro násilné delikty. Zřetelnější zapojení skupin s nižším příjmem se projevuje pouze u majetkových deliktů.⁵⁶

Také neúplnost rodiny bývá často dávána do souvislosti s delikvencí mládeže. Vztah struktury rodiny a delikvence mládeže však nemusí být nutně naplněn. Neúplná rodina se ukazuje být pouze rizikovým faktorem majícím vliv na kvalitu

⁵³ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN isbn978-80-7251-483-0; srov. MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. Praha: IKSP 1997. 154 s. ISBN 80-86008-34-7

⁵⁴ MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3, str. 56

⁵⁵ Tamtéž, str. 76-77

⁵⁶ Tamtéž, str. 77

vztahů v rodině, výchovu apod. Příchod nevlastního rodiče, či rozpad rodiny je způsobilý narušit pouto mezi rodiči a dítětem, stejně tak míra dohledu nad dítětem může být v neúplných rodinách slabší.⁵⁷

V současné době stále roste rozvodovost. Jen v první polovině roku 2021 zasáhl rozvod 10,6 tisíce nezletilých dětí.⁵⁸ Přibývá tak případů, kdy se nezletilý ocitá v péči jednoho z rodičů. V situaci, kdy v rodině absentuje mužský nebo ženský prvek, má druhý rodič nesnadný úkol jej zastoupit. V mnoha případech se mu toto nedaří, což může vést ke špatnému sociálnímu vývoji dítěte. Praxe ukazuje, že velké množství nezletilých pachatelů pochází z nepříznivých rodinných podmínek. Po rozvodu rodičů se dítě může snadno ocitnout právě v takto nepříznivé situaci. Výchova dítěte se tak může stát velmi volná až hraničící s nezájmem, nebo naopak hyperprotektivní. Výsledkem obou poloh těchto extrémů může dojít k tomu, že se dítě bude snažit na sebe strhávat pozornost, a to například právě delikventním chováním. V mnoha případech hraje negativní roli neschopnost biologických rodičů vzájemně komunikovat. Příchod nového partnera je způsobilý situaci dále zhoršit. Jako reakci pak dítě hledá únik, který se opět může projevat negativním chováním.⁵⁹

Rodinné prostředí může být zasaženo i řadou faktorů, které mají neblahý vliv na psychickou pohodu dítěte či mladistvého, kdy reakce na ně může spočívat i v delikventním chování. Těmito faktory vytvářejícími napětí v rodině mohou být např. ztráta blízké osoby, nebo i antisociální projevy rodičů, jako je užívání návykových látek, domácí násilí apod. Poslední jmenované nemusí být pouhým rizikovým faktorem ovlivňujícím vznik delikvence, nýbrž i vzorcem chování, které je dětmi a mladistvými přejímáno v procesu sociálního učení a následně se pak odrážet ve vlastní násilné delikvenci nebo sklonu k závislostem.⁶⁰

⁵⁷ MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3, str. 77-78

⁵⁸ Český statistický úřad [online]. [cit. 01. 01. 2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-1-pololeti-2021>

⁵⁹ NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-377-5, str. 470

⁶⁰ MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3, str. 79

Mezi nejvýznamnější faktory mající vliv na delikvenci dětí se jak v kriminologické teorii, tak i empirických výzkumech, vyskytuje rodičovský dohled nad dítětem, především ve smyslu kontroly co, kde, s kým dítě dělá ve svém volném čase.⁶¹

Děti mající ke svým rodičům vztah silnější a záleží jim na tom, co si o nich rodiče myslí, se mnohem pravděpodobněji vyvarují delikventního chování, o němž vědí, že by s ním rodiče nesouhlasili. Takovýto mechanismus samozřejmě předpokládá, že rodiče nekonformní chování dětí neschvalují.⁶²

Děti vychovávané jen jedním z rodičů, kterým je většinou matka, mají podle mezinárodních srovnávacích studií, nejen průměrně horší prospěch ve škole, víc zdravotních a zejména psychických problémů, ale také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají v úplné rodině. Soudobý výzkum jasně ukazuje přítomnost otce v rodině jako významný faktor bránící delikvenci syna. Chlapci žijící ve společné domácnosti s vlastním otcem mají významně nižší sklon k nezákonnému jednání než chlapci žijící s nevlastním otcem, nebo bez otce.⁶³

3.1.1 Studie negativních zážitků v dětství – Adverse Childhood Experiences (ACE) Study

Studie ACE z roku 1998 je i v dnešní době jeden z nejuváděnějších zdrojů v tématu pomoci ohroženým dětem. Zásluhou získaných zjištění z tohoto výzkumu došlo celosvětově k zásadním změnám v přístupu k těmto dětem v oblasti zdravotnictví, vzdělávání i sociální práce.⁶⁴

⁶¹ MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3, str. 83

⁶² Tamtéž str. 81

⁶³ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8, str. 40

⁶⁴ ACE study: Jak negativní zkušenosti v dětství ovlivňují náš další život?. *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot/>

Úkolem ACE studie s více než 8000 respondenty bylo zjištění souvislostí mezi negativními zážitky v dětství dospělého jedince a jejich celoživotními důsledky projevující se rizikovým chováním, vyšší nemocností či předčasném úmrtí. Studie sledovala především nevhodné zacházení s dítětem, disfunkční rodinné prostředí, psychické týrání, užívání návykových látek v rodině, fyzické týrání, duševní onemocnění v rodině, sexuální zneužívání a kriminální chování členů domácnosti.⁶⁵

Výsledky studie potvrzují korelaci mezi vystavením negativním zážitkům v dětství a častějším výskytem rizikového chování, vyšší nemocnosti a chronických zdravotních obtíží, jež mají za následek předčasné úmrtí v dospělosti. Rovněž se ukázalo, že s vyšší frekvencí negativních zážitků v dětství narůstá i počet a závažnost jejich zdravotních a sociálních důsledků v dospělosti. Jedná se o následek dlouhodobého stresu, jemuž je dítě vystavováno a jenž nepříznivě ovlivňuje vývoj dětského mozku, který potřebuje určité typické prostředí pro svůj optimální normální vývoj. Pokud takové prostředí nemá, začne se vyvíjet odlišně, a to dle toho, v jakém prostředí se vyvíjel a jak ho dané prostředí ovlivnilo.⁶⁶

Výzkum negativních zážitků z dětství byl proveden i v České republice v rámci Studie negativních zážitků z dětství, jejíž cílem bylo určení prevalence násilí na dětech a negativních zážitků z dětství na našem území. Jednalo se o první studii obsahující souhrnná validní data o násilí páchané na dětech. Výzkum byl prováděn v období od ledna do června 2013 u 1760 náhodně vybraných studentů prvních a druhých ročníků bakalářského studia z českých univerzit – konkrétně ze Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Technické univerzity v Liberci, Fakulty zdravotnických studií Pardubické

⁶⁵ Adverse Childhood Experiences (ACEs). *Centers for Disease Control and Prevention* [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/violenceprevention/aces/index.html>

⁶⁶ WINNETTE, P. *Co to je ACE?* [online]. Praha: Natama Publishing, 2019 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z:

<https://www.natama.cz/userfiles/page/309/b85d7ad85d0728f27c72b13565dacc94.pdf>

ACE study: Jak negativní zkušenosti v dětství ovlivňují náš další život?. *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot/>

univerzity, Fakulty biomedicínského inženýrství Českého vysokého učení technického v Kladně a Vysoké školy polytechnické v Jihlavě. Výsledky rovněž ukazují souvislost mezi negativními zážitky v dětství a jejich dopadem na život dospělého jedince.⁶⁷

3.2 Dědičnost

Zaměření na biologické faktory coby příčinu delikventního chování může v laické či politické rovině nepochybně vyznít jako ultrakonzervativní postoj, či dokonce rasisticky. Vykonstruovaná biologická méněcennost určitých lidských skupin byla v historii zneužívána zločinnými režimy k masovému potlačování lidských práv, v nejhorších případech i k hromadnému vyvražďování těchto skupin, jako tomu bylo v nacistickém Německu v době druhé světové války. Odpovědný vědecký přístup k delikvenci však nemůže vyloučit debatu o celé třídě jevů jen proto, že by její závěry mohly být někým jiným zneužity.⁶⁸

Delikvence je chování. Chování je podmíněno velmi komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které chování utváří, kdy může být například odpovědná za hyperaktivitu nebo sníženou sebekontrolu. Tyto faktory nebo předpoklady nejsou samy o sobě odpovědné za vznik delikvence, nicméně mohou zvyšovat pravděpodobnost vlivu dalších činitelů, bez nichž by se delikventní chování neuskutečnilo.⁶⁹

Výsledky studie jednovaječných dvojčat⁷⁰, kde ze 7 172 dvojčat narozených v Dánsku, se 35 % jednovaječných dvojčat shoduje v kriminálním chování a u

⁶⁷ Studie negativních zážitků z dětství (ACE) v České republice [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/598791/mod_resource/content/1/Veleminsky_Studie%20negativnich%20zazitku%20z%20detstvi_2017.pdf

⁶⁸ Tamtéž, str. 22-23

⁶⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8, str. 23

⁷⁰ QUAY, Herbert C. *Handbook of juvenile delinquency*. New York: Wiley, c1987. ISBN 0-471-81707-4

dvojvaječných dvojčat tomu je pouze u 13 %, pak to znamená, že 65 % jednovaječných dvojčat se v kriminálním jednání neshoduje, z čehož podle Mednicka⁷¹ plyne, že při vzniku delikventního chování mají vlivy prostředí o něco větší váhu než vlivy genetické zátěže.⁷²

Rovněž výsledky adopčních studií, konkrétně nejvíce citovaný Mednickův výzkum⁷³, ani další jiné nepotvrdily existenci specifické dispozice k určitému typu trestné činnosti. Zděděná biologická dispozice má dle Mednicka obecnou povahu, která souvisí se schopností jedince přizpůsobovat se rodinným a společenským pravidlům. Děti, které se kriminality dopouštěly opakovaně, měly s významně větší pravděpodobností biologické rodiče usvědčeného z opakované trestné činnosti. Děti adoptované chudými rodinami s nízkým společenským postavením měly téměř o polovinu větší pravděpodobnost kriminálního jednání, než děti adoptované ekonomicky i společensky dobře situovanými rodinami. U adoptovaných dětí tedy snižují kriminalitu, bez ohledu na dědičnost, lepší sociální podmínky během dětství.⁷⁴

3.3 Konstituce

Ve většině odborných publikací zabývajících se příčinami kriminálního jednání mladistvých se vytrácí základní komponent, kterým je osobnostní dispozice pachatele. Za takovýmto pojetím do jisté míry bezpochyby stojí sociálně opatrovnický přístup k mladému pachateli a hledání příčin delikvence mimo osobu nezletilého, zejména pak v jeho sociálním okolí. Pokud bychom tento postoj rigidně uplatňovali, ztratila by se individuální stránka osobnosti nezletilého delikventa, která zahrnuje temperament, volní vlastnosti, psychické zvláštnosti, charakter a schopnosti adaptovat se na vnější prostředí, ale i pohlaví a tzv. faktory

⁷¹ MEDNICK, Crime in the Family Tree. Psychology Today, 19, str. 58-61

⁷² MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN isbn978-80-7367-825-8, str. 24

⁷³ MEDNICK, Crime in the Family Tree. Psychology Today, 19, str. 58-61

⁷⁴ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN isbn978-80-7367-825-8, str. 25

druhého řádu – extroverze a introverze, atp. Mimo forenzní psychologii je nedostatečně akcentována skutečnost, že na procesu vytváření osobnosti mladistvého kriminálního pachatele s samozřejmě na jeho následném kriminálním jednání, mají nepopíratelný a významný vliv nejen sociální podmínky, ale i biologické dispozice, včetně pohlaví a dále jeho psychické dispozice vztažmo k dynamickým proměnám v dospívání.⁷⁵

Z pohledu vývojové psychologie je psychický vývoj dítěte kompaktní proces, kdy jsou všechny složky – somatické, psychické i sociální ve vzájemné integraci. Rovněž je komplikované určit dopad prostředí a podíl dědičnosti na vytvoření konkrétní psychické vlastnosti, neboť i tento vývoj je ve vzájemné interakci a přechod mezi jednotlivými fázemi psychického vývoje neprobíhá plynule.⁷⁶

Mezi významné vlivy z hlediska konstituce se řadí syndrom hyperaktivity, nazývaný Attention Deficit Hyperactivity Disorder, známý pod zkratkou ADHD. Mezi symptomy patří trvalý neklid, velké kolísání pozornosti, impulzivita chování, změny nálad či nápadná neobratnost. U adolescentů je syndrom hyperaktivity spojován s takovými projevy jako impulzivita, záchvaty vzteku, agresivita a nížené sebehodnocení. Dle některých pramenů postihuje syndrom hyperaktivity až 15 % dětí, mnohem častěji chlapce než děvčata.⁷⁷

Několik desítek procent dětí s diagnostikovaným syndromem hyperaktivity je v dospělosti klasifikováno psychiatrem jako anomální nebo psychopatické osobnosti. Zároveň v každém vzorku delikventně se chovající mládeže, který je z tohoto hlediska studován, se objevuje mnohonásobně víc jedinců se syndromem hyperaktivity než v kontrolní skupině. Na základě dat z nových studií je počet

⁷⁵ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-483-0.

⁷⁶ MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0, str. 20

⁷⁷ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8, str. 25

jedinců se syndromem hyperaktivity a zároveň vykonávajících trest nebo umístěných ve výchovné instituci až 30 %.⁷⁸

U mladých mužů, kteří byli v minulosti trestáni za kriminální čin, jsou častější abnormality elektroencefalografického záznamu mozkové činnosti než u dospívajících stejného věku, kteří trestáni nebyli. Tento jev se projevuje i u jedinců netrpících syndromem hyperaktivity. U delikventně jednajících mladých mužů je výrazně zpomalený alfa rytmus, který koordinuje bdělou aktivitu mozku. Zároveň reaktivita autonomního nervového systému je u delikventně jednajících lidí rozdílná. Některé psychofyziologické výzkumy dokazují, že delikventně jednající osoby mají hodnotu arousalu autonomního nervového systému nižší. Tato skutečnost může být vysvětlující, proč se neuchytily výchovné vlivy a zároveň tak lze zdůvodnit potřebu silnějších a emotivnějších zážitků.⁷⁹

K dalším, neméně významným faktorům z ranku vrozených osobnostních dispozic jedince k delikventnímu nebo kriminálnímu chování se bezpochyby řadí psychopatie. Ta je obecně pojímána jako stálá a vrozená osobnostní dispozice vyčleňující jedince mimo normu. Mezi pachateli trestné činnosti je psychopatie diagnostikována velmi často. U mladistvých pachatelů může být velmi snadno zaměnitelná za hebefrenní formy schizofrenie, která nese obdobné symptomy.

Ve vztahu k delikventnímu chování jsou nejčastěji diagnostikované disociální poruchy osobnosti, emočně nestabilní porucha osobnosti a smíšená porucha osobnosti. Disociální porucha osobnosti se projevuje nezodpovědným chováním, bezohledným postojem, neuznávání společenských norem. Takto diagnostikovaný jedinec často nedbá na práva jiných a neváhá je porušovat, nezajímají ho city druhých, neudrží vztahy. Chová se nevhodně až nemorálně, má sníženou toleranci k frustraci. Emočně nestabilní porucha osobnosti se oproti tomu manifestuje impulzivním jednáním a afektivní nestálostí, emočními výbuchy

⁷⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8, str. 25, str. 25

⁷⁹ Tamtéž, str. 29-30

a nepředvídatelnými změnami nálad. Kombinace uvedených poruch je označována jako smíšená porucha osobnosti.⁸⁰

Ke konstitučním faktorům je běžně přičítán i inteligenční kvocient pachatelů. Průměrné rozumové schopnosti jsou u delikventních jedinců nižší než v nedelikventní populaci. Není bez zajímavosti, že výraznější inteligenční deficit mají delikventní dívky než chlapci.⁸¹ Snížená úroveň rozumových vlastností může být pro dítě hendikepem v rozličných situacích. Inteligenčně méně obdařené dítě je v nízkém věku zranitelnější nepříznivými vlivy rodičů a zároveň snadněji vyvolává jejich nepříznivé reakce. Takový hendikep dále násobí potíže ve škole, kdy dítě nesnadno buduje svou pozici v kolektivu, hůře navazuje vztah s kantory a zároveň bývají rodinou negativně hodnoceny jeho studijní výsledky.⁸²

Statisticky se muži dopouštějí obecně více trestných činů než ženy. Děje se tak ve všech dobách, všech společnostech, nezávisle na druhu trestné činnosti, příslušnosti k etnické skupině. Masivní rozdíl mezi ženskou a mužskou kriminalitou je mj. přičítán vrozeně vyšší agresivitě ovlivňované testosteronem. Grafy zobrazující výskyt kriminality u mužů v závislosti k věku sledují poměrně přesně křivky sexuální aktivity mužů. Kromě hormonálního rozdílu a rozdílu v tělesné konstituci jako takové, se liší i výchova chlapců a dívek, kdy dívky podléhají mnohem větší kontrole ze strany rodičů. Zároveň mají silnější vazbu na rodinu než chlapci, kteří daleko více než dívky tíhnou k příslušnosti do vrstevnické party.⁸³

⁸⁰ PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie*. Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-750-0, str. 60-61

⁸¹ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN isbn978-80-7367-825-8, str. 31-32

⁸² QUAY, Herbert C. *Handbook of juvenile delinquency*. New York: Wiley, c1987. ISBN 0-471-81707-4

⁸³ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8, str. 33

4 Výzkumné šetření

Úkolem předchozích teoretických kapitol bylo poskytnout základní východiska zkoumaného jevu a vytvoření teoretického podkladu pro vlastní výzkumné šetření. Tato kapitola je empirickou částí diplomové práce a sestává z vlastního výzkumného šetření ve formě dotazníku, který tvoří stěžejní část této kapitoly, a dále expertními rozhovory se šesti odborníky pracujícími s delikventní mládeží.

Primárním cílem výzkumného šetření bylo analyzovat některé z faktorů kriminality mládeže se zaměřením na faktor negativního dopadu rodiny. Zpracování dat bylo provedeno odpovídajícími statistickými a matematickými metodami.

4.1 Charakteristika a předmět dotazníku

Sběr dat byl zajištěn anonymizovaným dotazníkem, který má potenciál zajistit vyšší podíl relevantních a nezkrivených odpovědí. Klíčovou předností dotazníku je možnost získání dat od značného počtu respondentů v unifikované podobě, kterou lze snadno a objektivně vyhodnotit. Další nespornou výhodou je již zmíněná anonymita a možnost zadání i částečné matematicko-statistické vyhodnocení pomocí výpočetní techniky a internetu. Naopak nevýhodou této metody je prakticky vyloučené probádání širších konsekvencí k dané odpovědi, ověření reálné skutečnosti, podnícení respondenta k upřímné odpovědi a hlubšímu zamyšlení. Za další závažný problém bývá pokládáno zkreslení reálného stavu, nepřesnost a neúplnost odpovědí či záměrné lhaní. Respondenti se z důvodu obav ze zjištění identity a zneužití dat často snaží zastírat skutečný stav a realitu podceňují. Naopak časté je i přecenění reálného stavu a „vytahování se“ protispolečenským jednáním. Tento jev je hojný zejména právě u mladistvých. Zároveň respondent nemá možnost požádat o vysvětlení otázky, které by zcela nerozuměl, a to z důvodu technické nepřipustnosti nebo ve strachu z odhalení identity.

Dotazník byl sestaven s využitím teoretických podkladů a východisek plynoucích z příslušné literatury, která se zabývá tématem delikvence mládeže. Dotazník byl vytvořen za využití online aplikace Google Formuláře a distribuován skrze unikátní URL adresu, popř. exportován do Portable Document Format a připraven k tisku, neboť ne všechna zařízení umožňovala svým žákům nebo klientům přístup k internetu. Tištěné dotazníky byly přijaty do zapečetěné schránky, poté zaneseny do aplikace Google Formuláře a následně skartovány. Dotazník sestává zejména z uzavřených otázek s možností jedné odpovědi a několika uzavřených otázek s možností více odpovědí. Otevřené otázky jsou určeny pouze k vypsání věku či skutku neuvedeného v taxativním výčtu. Formulace otázek byla zvolena tak, aby byly otázky srozumitelné pro mladistvé respondenty. Před začátkem vyplňování dotazníku byli respondenti poučeni o dobrovolnosti a anonymitě odpovědí, o technice vyplňování a vyzváni k pravdivému vyplnění. Respondentům bylo odpovězeno na případné upřesňující dotazy.

Předmětem dotazníkového šetření byla analýza vybraných faktorů kriminality mládeže s důrazem na faktor působení rodiny, která je považována za jeden z nejvýznamnějších etiologických činitelů iniciujících rizikové chování mládeže. Výběrový soubor respondentů byl získán na základě dostupnosti, zúčastnilo se jej 96 respondentů ve věku 15–18 let. Vzorek tedy není reprezentativní, ale jako explorační výzkumné šetření pro účely diplomové práce by měl být dostačující. Žádný z vyplněných dotazníků nemusel být ze souboru vyloučen z důvodu neúplnosti odpovědí.

Sběr dat proběhl v prosinci roku 2021. Dotazníkové šetření bylo realizováno ve v diagnostických a výchovných ústavech (zkoumaný vzorek) a ve středních odborných školách a gymnáziích (kontrolní vzorek). Dotazník je tvořen souborem 31 otázek, které byly respondentům předloženy najednou. Dotazník obsahuje několik otázek na sociodemografickou charakteristiku, stěžejní část se zabývá zjišťováním situace a vztahů v rodině, v závěru jsou položeny otázky na trestnou činnost a rizikové chování mladistvých respondentů.

Díličními výzkumnými problémy bylo zjištění negativních jevů v nejbližším okolí a jejich případný dopad na sociálně deviantní chování, výskyt jiných rizikových faktorů, jako jsou závislosti apod. a rozsah trestně postižitelného chování mezi mládeží.

4.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný vzorek obsahuje 92 respondentů, přičemž 46 respondentů tvoří zkoumaný vzorek a 46 respondentů tvoří kontrolní soubor. Cílovou věkovou skupinou byli mladiství, tedy osoby ve věku od 15 do 18 let. Výzkumu se zúčastnilo 46 dívek a 46 chlapců. Ve výzkumném vzorku převažovaly osoby ve věku 16 až 17 let, průměrný věk respondentů byl 16,7.

Pro posuzování výzkumného předpokladu byla nástrojem věcná významnost, přičemž rozdíl byl stanoven na úroveň vyšší než 10%.

Jak již bylo zmíněno, výzkumné šetření vychází z teoretické části této diplomové práce a soustředí se na analýzu některých faktorů kriminality mládeže se zaměřením na vliv rodiny s cílem potvrdit, či vyvrátit dosud zjištěné poznatky. Před vyhodnocením dotazníku byly vytyčeny následující výzkumné předpoklady:

VP1: Mládež vykazující známky delikventního chování pochází zejména z neúplných rodin.

VP2: Jedinec vycpaný autoritářským či přísným stylem výchovy má větší sklon k delikventnímu chování.

VP3: Transgenerační přenos v rodině je důležitým faktorem ovlivňující dispozice mladistvého k delikventnímu chování.

VP4: Nepříznivá ekonomická situace v rodině výrazně ovlivňuje páchaní deliktů mladistvých.

4.3 Vyhodnocení dotazníku

4.3.1 Sociodemografické údaje

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, do dotazníku bylo zapojeno 92 osob. 46 osob ze zkoumaného vzorku bylo zastoupeno mladistvými, kteří v současné době nebo v minulosti žili v ústavu⁸⁴, z toho bylo 23 chlapců a 23 dívek ve věkovém zastoupení 18 let (6,5 %), 17 let (41,3 %), 16 let (32,6 %) a 15 let (19,6 %). Kontrolní vzorek mladistvých ze středních škol a gymnázií obsahoval rovněž 46 osob, z toho 23 chlapců a 23 dívek, a to ve věkovém zastoupení 18 let (8,7 %), 17 let (41,3 %), 16 let (30,4 %) a 15 let (19,5 %). Ve zkoumaném vzorku bylo 97,8 % mladistvých, kterým byla uložena ústavní výchova, jeden respondent (3,2 %) byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V kontrolním vzorku nebyla nikomu uložena ústavní nebo ochranná výchova ani podmíněný nebo nepodmíněný trest odnětí svobody.

4.3.2 Uspořádání rodiny

Druhá otázka se věnuje způsobu uspořádání rodiny, tedy nejen zda se jedná o rodinu úplnou nebo monogamní, ale další varianty uspořádání včetně rodiny náhradní. Ve zkoumaném vzorku žije 30,4 % mladistvých v úplné rodině, tedy s vlastní matkou a vlastním otcem, 21,7 % pouze s vlastní matkou, 17,4 % s vlastní matkou a nevlastním otcem, 13 % s prarodiči, 6,6 % v dětském domově, shodně 4,4 % s vlastním otcem a nevlastní matkou či pouze s vlastním otcem a nakonec 2,2 % s náhradními rodiči (pěstouny). V kontrolním vzorku žije 65,2 % mladistvých s úplné rodině, tedy s vlastní matkou a vlastním otcem, 17,4 % pouze s vlastní matkou, dále pak 15,2 % s vlastní matkou a nevlastním otcem a 2,2 % s vlastním otcem a nevlastní matkou. V kontrolním vzorku se tak nachází převážně mladiství, kteří vyrůstají v úplné rodině, či alespoň s jedním z vlastních

⁸⁴ diagnostický nebo výchovný ústav, dětský domov

rodičů. Oproti zkoumanému vzorku žádný z respondentů nežije bez rodičů ať již s příbuznými, resp. prarodiči, v náhradní péči nebo dětském domově.

Třetí a čtvrtá otázka rozšiřovala předchozí otázku ohledně úplnosti rodiny, respektive vlivu rozvodu na mladistvé. Pouze 20,5 % respondentů ze zkoumaného vzorku uvedlo, že rodiče spolu žijí, naopak 79,5 % uvedlo, že se rodiče rozvedli nebo od sebe odešli. K odloučení rodičů nejčastěji docházelo do 5 let věku dítěte (74,9 %). U kontrolního vzorku je poměr rodičů, kteří žijí spolu příznivější, přesto stále poukazuje na vysokou míru rozvodovosti, kdy se rozvádí více jak polovina manželství⁸⁵. 44,4 % respondentů uvedlo, že rodiče žijí spolu. K rozvodu rodičů docházelo v 52 % do 5 let věku dítěte a ve 48 % později.

4.3.3 Atmosféra a vztahy v rodině

Pátá otázka zjišťovala subjektivní hodnocení atmosféry panující v rodinách respondentů. 17,4 % ze zkoumaného vzorku atmosféru ve své rodině považuje za výbornou⁸⁶, 47,8 % za dobrou⁸⁷ a 34,8 % za špatnou, kdy dochází k častým hádkám. Není bez zajímavosti, že hodnocení se téměř úplně shoduje s vnímáním atmosféry v rodinách kontrolním vzorkem – výborná 15,2 %, dobrá 50 %, špatná 34,8 %.

Navazující otázka číslo šest se dotazuje přímo na vztah mladistvých s rodiči, nebo s osobami, které o respondenty pečují (prarodiče, pěstouny atp.). Vzájemný vztah považuje za výborný 17,4 % dotázaných, dobrý přesně polovina dotázaných - 50 %, zatímco jako špatný svůj vztah označilo 32,6 % respondentů ve zkoumaném vzorku. Vnímání vztahu se svými rodiči je tedy u kontrolního vzorku méně rozporuplné, kdy výborný vztah má 32,6 % dotázaných, dobrý 56,5 % nicméně za špatný by svůj vztah s rodiči označilo pouze 10,9 % respondentů.

⁸⁵ SŇATKY A ROZVODY: ČR v číslech. Český statistický úřad [online]. [cit. 2022-01-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>

⁸⁶ definována jako „pohodová, máme se rádi“

⁸⁷ definována jako „občas to skřípe“

4.3.4 Styl a způsob výchovy

Následující dvě otázky se týkají způsobu výchovy a používání nepřiměřených fyzických trestů. Ve zkoumaném vzorku označilo svůj styl výchovy za přiměřený 30,4 %, jako přísný 23,9 % a respondenti z této skupiny nejčastěji vnímají svoji výchovu za volnou – 45,7 %. Lze zde zaznamenat značný rozdíl oproti kontrolní skupině, kdy majorita vnímá svou výchovu jako přiměřenou (73,9 %) a pouze po 13 % jako přísnou nebo naopak volnou.

Téměř shodný poměr odpovědí byl zaznamenán u zkoumané a kontrolní skupiny u otázky osmé, zda byly při výchově používány nepřiměřené fyzické tresty. 73,9 % respondentů u zkoumané skupiny nepovažovalo fyzické tresty za nepřiměřené, 26,1 % ano. U kontrolního vzorku tomu bylo 63 % ve prospěch nepoužití nepřiměřených fyzických trestů a 37 % respondentů nepřiměřené fyzické tresty zažilo. Nižší míru nepřiměřeného fyzického trestání u zkoumaného vzorku lze spojit s vyšším podílem volné výchovy, nebo interpretovat jako větší toleranci k násilí u těchto mladistvých.

4.3.5 Ekonomická situace rodiny

Ekonomickou situaci rodiny vnímá jako velmi dobrou⁸⁸ téměř třetina (26,1 %) dotázaných zkoumaného vzorku, další třetina usuzuje, že jejich rodina má peněz tak akorát pro jejich potřeby (34,9 %) a 39,1 % respondentů vnímá ekonomickou situaci nepříznivě⁸⁹. U kontrolní skupiny je ekonomická situace rodiny vnímána jako obecně příznivější, kdy nadbytek zvolilo 43,5 %, přiměřenou finanční situaci má polovina dotázaných a nedostatek prostředků pocítuje pouze 6,6 % respondentů.

⁸⁸ definováno jako „máme vše na, co potřebujeme, a ještě nám zbývá“

⁸⁹ „často nám peníze chybí i na běžný chod domácnosti“

S finanční situací je spjata zaměstnanost rodičů (prarodičů, pěstounů), které se věnuje desátá otázka dotazníku. Že alespoň jeden z rodičů je dlouhodobě nezaměstnaný uvedlo 45,7 % účastníků výzkumného šetření spadajících do zkoumané skupiny. U kontrolní skupiny je situace značně odlišná, dlouhodobě nezaměstnaných rodičů je pouze 17,4 %.

4.3.6 Zdravotní zátěž, závislost, úmrtí

Následující sada pěti otázek zkoumá závažné zátěže rodiny z oblasti zdraví a závislostí. Celkově jedenáctá otázka zjišťuje, zda je v obecné rodině alespoň jeden z rodičů (nebo prarodič, pěstoun) dlouhodobě závažně nemocný. U zkoumaného vzorku toto potvrdilo 19,6 %, u kontrolní skupiny 21,7 %.

Následující otázka se zaměřuje na duševní onemocnění alespoň jednoho z rodičů, nebo toho, kdo o dotazované pečuje (prarodičů, pěstounů). Ve zkoumané skupině je tato zátěž přítomna v rodině u 10,9 % dotazovaných, u kontrolní skupiny 13 %.

Otázka číslo 13 zjišťuje úmrtí jednoho z rodičů, nebo toho, kdo o mladistvého pečuje. S úmrtím rodiče se setkala 10,9 % respondentů zkoumané skupiny, v kontrolní skupině 2,3 % respondentů.

Lze považovat za signifikantní, že přesně polovina respondentů ze zkoumaného vzorku potvrzuje abúzus alkoholu u rodičů nebo opatrovníků. Za nízký výskyt ale nelze považovat ani 30,4 %, které uvedli respondenti v kontrolním vzorku.

V následující otázce se obdobně zjišťuje abúzus drog, který ve zkoumaném vzorku potvrzuje 23,9 %, zatímco v kontrolním vzorku 6,5 % dotazovaných.

4.3.7 Útlak a zanedbávání

V této části dotazníku se dostáváme k nejzávažnějším jevům, se kterými se dítě či mladiství mohou v rámci své rodiny setkat. Násilí, týrání, zneužívání nebo zanedbávání velmi často stojí za poruchami vývoje, psychickými problémy či nemocemi a v počátku deviantního či kriminálního chování mládeže. Zároveň se jedná o nebezpečný vzorec chování, které jedinec může přijmout jako normu.

Šestnáctá otázka zjišťuje, zda se v rodině respondentů vyskytuje či vyskytovalo násilí nebo týrání. Je smutným zjištěním, že poměr rodin, ve kterých se násilí nebo týrání nikdy nevyskytovalo je stejný jako poměr rodin, kde se dle respondentů zkoumaného vzorku vyskytovalo násilí nebo týrání občas, tedy 43,5 %. 13 % respondentů dokonce uvedlo, že násilí nebo týrání se v jejich rodině vyskytuje nebo vyskytovalo často. V rámci kontrolní skupiny se u 67,4 % dotazovaných násilí nebo týrání v rodině nikdy nevyskytovalo. Je alarmující, že s týráním nebo násilím v rodině se setkalo 23,9 % občas a 8,7 % dotazovaných dokonce často.

Následující otázka zjišťuje, zda byl respondent přímo obětí fyzického týrání v rodině. Ve zkoumaném i kontrolním vzorku se cítí obětí shodně 15,2 % dotazovaných.

Obětí pohlavního zneužívání v rodině se stalo 8,9 % respondentů ze zkoumané skupiny, zatímco v případě skupiny kontrolní 6,5 %. Respondenti v obou skupinách bez rozdílu, kteří se stali obětmi pohlavního zneužití, se dopouští sebepoškozování⁹⁰. Poruchy příjmu potravy⁹¹ zde naopak nejsou indikovány statisticky častěji než u respondentů, kteří pohlavní zneužití nevedli.

Otázka devatenáctá zjišťuje, zda se respondenti v rodině cítili často opuštěně a měli pocit, že je doma nemají rádi. Odpověď je značně subjektivní a nemusí odrážet objektivní skutečnost, nicméně pocit sounáležitosti a lásky je pro vývoj

⁹⁰ viz otázku 28

⁹¹ viz otázku 24

jedince nepochybně významným faktorem. Odpovědi získané od respondentů zkoumaného vzorku se sice liší od vzorku kontrolního nicméně rozdíl je pod očekáváním autora. Pocit opuštěnosti a nedostatečnou citovou vazbu v rodině potvrzuje více jak polovina dotázaných (51,1 %) ve zkoumaném vzorku, v kontrolní skupině se tak cítí přibližně třetina (39,1 %) respondentů.

Fyzické zanedbávání, často plynoucí z neutěšené ekonomické situace rodiny je předmětem následujícího dotazu, kdy 28,9 % dotázaných ze zkoumané skupiny pocítilo fyzické zanedbávání, málo jídla, nedostatek oblečení, netekoucí teplo vodu, nefunkční elektřinu apod. Tento nedostatek v kontrolním vzorku uvádí pouze 6,5 % respondentů.

4.3.8 Kriminální pozadí

Dvacátá první a dvacátá druhá otázka se věnuje kriminálnímu pozadí v rodinách respondentů. První z dvojice otázek se ptá, zda někdo z rodičů nebo z těch, kdo o dotyčného pečují, anebo sourozenců spáchal trestný čin. 45,7 % uvedlo, že v jejich nejbližším okolí nikdo trestný čin nespáchal, 30,4 % respondentů uvedlo, že trestný čin někdo z rodičů, opatrovníku či sourozenců spáchal a 23,9 % dokonce uvádí recidivu. V kontrolním vzorku připouští spáchání trestného činu 21,7 %, recidivu 8,7 %. 69,6 % respondentů uvádí, že v jejich nejbližším okolí nikdo trestný čin nespáchal.

Návazná otázka má za úkol zjistit, zda došlo k odnětí svobody u uvedených osob. 58,7 % odnětí svobody neguje, 23,9 % uvádí, že některý z rodičů nebo opatrovníků či sourozenců byl nebo je ve výkonu odnětí svobody, přičemž 17,4 % dotázaných ze zkoumané skupiny odpovědělo, že ve výkonu odnětí svobody byli jejich blízcí opakovaně. U kontrolního vzorku nebyl zaznamenáno žádné opakované odnětí svobody a pouze 10,9 % dotázaných se s ním vůbec v rámci nejužší rodiny setkalo.

4.3.9 Rizikové a delikventní chování

Poslední a nejrozsáhlejší soubor šesti otázek se zaměřuje na rizikové a delikventní chování mladistvých respondentů.

První ze sady otázek se dotazovala na problémy s chováním ve škole. Odpovědi byly koncipovány s možností výběru více odpovědí včetně odpovědi otevřené, kterou lze využít v případě, že se žádná z nabízených odpovědí nehodí. Že žádné problémy s chováním ve škole neměli, uvedlo pouze 15,2 % dotázaných. Téměř každý, kdo uvedl, že problémy s chováním ve škole měl (52,2 %) také uvádí, že z tohoto důvodu měl sníženou známku z chování (50 %). V naprosté většině případů se tak stávalo z důvodu záškoláctví (52,2 %), podstatně méně pak z důvodu šikany (13 %) či napadení učitele (8,7 %). Jako ojedinělé bylo zmíněno vyrušování nebo drogy (pod 5 %). Kontrolní vzorek negoval problémy s chováním ve škole ze 73,9 %, pouze 8,7 % problémy s chováním připouští a jen polovina měla sníženou známku z chování. Ve všech případech se jednalo o šikanu.

Další otázka se týká poruch příjmu potravy, které lze svým způsobem vnímat jako specifický druh sebepoškozování. Této otázce se autor výzkumu částečně věnoval už u otázky číslo 19. Ve zkoumaném vzorku odpovědělo, že v minulosti trpělo nebo v současnosti trpí poruchy příjmu potravy 17,4 % což je téměř shodný výsledek jako u kontrolní skupiny, kde takto odpovědělo dokonce 19,6 % mladistvých respondentů.

Konzumace alkoholu mladistvými je bezesporu jedno z nejrozšířenějších rizikových chování. V následující otázce měli respondenti na výběr z pěti možností a sice: alkohol nepijí, občas⁹² v malém množství⁹³, občas ve velkém množství⁹⁴, často⁹⁵ v malém množství, často ve velkém množství. Ve zkoumaném skupině uvádí že nekonzumuje alkohol 26,1 % respondentů, občas v malém množství

⁹² „občas“ bylo stanoveno „maximálně 1x týdně“

⁹³ „malé množství“ bylo stanoveno „méně než 5 sklenic najednou“

⁹⁴ „velké množství“ bylo stanoveno „5 a více sklenic najednou“

⁹⁵ „často“ bylo stanoveno „více než 1x týdně“

připouští 43,5 %, občas ve velkém množství a často v malém množství pod 10 % dotázaných a 15,2 % uvádí, že alkohol pije často ve velkém množství. Respondenti v kontrolní skupině, možná poměrně překvapivě, uvádí nižší poměr mladistvých, kteří alkohol nekonzumují vůbec a to pouhých 10 %. Nejvíce dotazovaných alkohol konzumuje občas v malém množství (52,2 %), 21,7 % uvádí konzumaci občas ve velkém množství, nicméně často v malém množství a často ve velkém množství se pohybuje pod 10 % respondentů kontrolního vzorku.

Dvacátá šestá otázka se věnuje užívání drog. Dotazovaní měli na výběr ze šesti možností. Ze zkoumaného vzorku nikdy neužilo drogu pouhých 15,2 %, drogy zkusilo 28,3 % dotázaných. K příležitostnému⁹⁶ užívání marihuany se přiznalo 32,6 %, k pravidelnému⁹⁷ užívání marihuany pak 17,4 % respondentů. Tvrdé drogy užívá příležitostně 6,5 % a pravidelně dokonce 13 %. Zcela rozdílná situace panuje u kontrolní skupiny, kde většina respondentů uvádí, že s drogami nemá žádnou zkušenost (43,5 %). 41,3 % uvádí, že drogy zkusila, 8,7 % je příležitostným uživatelem marihuany a shodné procento i jejími pravidelnými uživateli. Tvrdé drogy neužívá z kontrolní skupiny nikdo. Lze tak pozorovat odlišný přístup ke konzumaci drog a alkoholu. Konzumace alkoholu je v České republice obecně společensky velmi tolerována, což se zřejmě odráží i v přístupu mladistvých.

Následující otázka zkoumá začátek pohlavního života před dovršením patnáctého roku. Ve zkoumané skupině uvádí 60,9 % respondentů, že nemělo pohlavní styk před 15. rokem. 13 % mělo pohlavní styk ve 14, téměř 20 % již ve 13 letech. 6,5 % pak uvádí dokonce 12 let. U kontrolního vzorku 82,6 % respondentů nezačalo pohlavní život před 15. rokem. Pod 10 % uvádí 14 nebo 13 let. U jedné osoby k pohlavnímu styku došlo již ve 12 letech, kdy se jednalo o pohlavní zneužití.

Poslední otázka se věnuje konkrétnímu deviantnímu nebo kriminálnímu jednání spáchanému respondenty. Otázka umožňovala volbu více variant včetně dopsání vlastní odpovědi, která nebyla využita. U zkoumané skupiny dominuje záškoláctví

⁹⁶ „příležitostně“ stanoveno „maximálně 1x za týden“

⁹⁷ „pravidelně“ stanoveno „více než 1x týdně“

(76,1 %), druhým nejčastějším skutkem je krádež (58,7 %), dále pak shodně útěk z domova, sebepoškozování a vandalismus (okolo 46 %). Za časté lze se 34,8 % považovat i výtržnictví a ublížení na zdraví (17,4 %). Mezi marginálně zastoupené činy byla šikana, pokus o sebevraždu, nabízení sexu za peníze, sprejerství, žhářství, prodej drog, vydírání, ublížení na zdraví, loupež a pohlavní zneužívání. Pouze 4,3 % dotazovaných ze zkoumaného vzorku uvedlo, že se ničeho nedopustilo. Za alarmující lze považovat skutečnost, že 40 % respondentů z kontrolního vzorku uvedlo, že se sebepoškozují, což tento skutek řadí mezi nejvíce zastoupený. Okolo 30 % se dopustilo záškoláctví nebo krádeže. Útěk z domova a šikana je uváděna u 20 % respondentů. V zanedbatelných počtech je uváděno výtržnictví, vandalismus a sprejerství, týrání zvířete, prodej drog, vydírání a ublížení na zdraví. 24,4 % respondentů z kontrolního vzorku uvedlo, že se ničeho nedopustilo.

4.4 Rozhovor s experty

Záměrem tohoto rozhovoru je doplnění teoretických poznatků a empirických dat informacemi a osobními zkušenostmi odborníků na problematiku kriminality mládeže, kteří se v rámci svého povolání s delikventní mládeží pracují.

Rozhovor poskytli I. P., sociální pracovník s dvanáctiletou praxí v oboru; M. N., vychovatel ve středisku výchovné péče, tříletá praxe ve výchovném ústavu a středisku výchovné péče a patnáctiletá praxe na Psychiatrické klinice Všeobecné fakultní nemocnice; M. K., speciální pedagog s patnáctiletou praxí v oboru; N. H. vychovatel se čtyřletou praxí v oboru; R. F., speciální pedagog a psychoterapeut v pedagogicko-psychologické poradně pro žáky základních škol a žáky se specifickými poruchami chování působící při základní škole pro žáky se specifickými poruchami chování Praha – Zlíchov s třidvacetiletou praxí v oboru; V. P., etoped s patnáctiletou praxí.

Otázka 1:

Které z uvedených vybraných rizikových faktorů z pohledu Vašich odborných zkušeností a praxe považujete za aktuální, relevantní, případně častěji se vyskytující a proč?

- **vliv konstituce**
 - **vliv osobnosti**
 - **vliv rodinného prostředí**
 - **vliv vrstevníků**
 - **vliv školy**
 - **vliv internetových sociálních sítí**
 - **vliv užívání návykových látek, hazardního hraní či hraní na počítači**
 - **jiné významné vlivy**
-
- **I. P.:** *„Klasická problematika diagnostikování syndromu ADHD u dětí, které by správně měly být diagnostikovány jako „nevychované“, protože v setkání s autoritou, kterou chtějí uznávat a u aktivity, která je zaujme, zvládají nejen dlouhodobé udržení pozornosti a ukázněnosti. Správně diagnostikovaný syndrom ADHD je aktuální ale méně častý. Vliv osobnosti vnímám jako aktuální, relevantní a velmi často se vyskytující. Krev není voda. Vliv rodinného prostředí je za mne nejvýznamnější rizikový faktor v práci s dětmi a mladistvými. Vliv vrstevníků je velmi významný faktor, který je ale plně navázán na vliv rodinného prostředí a osobnost dítěte. Pokud se rodiče o své dítě zajímají, mají přiměřené výchovné metody a umí dítěti nastavit jasné hranice a pravidla s dostatečným zprostředkováním lásky a bezpečí, bude toto dítě výrazně odolnější vůči rizikovým faktorům. Školní prostředí samo o sobě není rizikovým faktorem, tím je vliv vrstevníků a spolužáků, jak uvádím výše. Rovněž vliv internetových sociálních sítí je faktor úzce spojený s vlivem vrstevníků. Vliv návykových látek, hazardního hraní a hraní na počítači taktéž řadím mezi významný faktor spojený s vlivem vrstevníků.*
 - **M. N.:** *„Dle mého mínění se faktory kombinují, jejich vliv a důležitost je individuální a proměnlivá. Netroufla bych si v mé praxi zobecňovat, naopak*

je důležité posuzovat každou rodinu, dítě, situaci, v které se nacházejí, individuálně.“

- **M. K.:** *„Mezi nejčastěji se vyskytující a nejrelevantnější rizikové faktory považuji vliv rodinného prostředí, například nevhodný styl výchovy, dysfunkce rodiny, ekonomický a sociální status rodiny. Zároveň jako velmi aktuální vnímám vliv návykových látek, gamblingu a hraní na počítači.“*
- **N. H.:** *„Vliv rodinného prostředí – nevhodný styl výchovy (nedodržování hranic, nenastavení pravidel, nulové povinnosti). Rodiče nemají na děti čas (pracovní vyčerpání – často plynoucí z ekonomické situace rodiny). Rodiče nechtějí, aby děti trávily tolik času na počítači nebo na mobilu, ale často k nim unikají také. Rodiny spolu neumějí aktivně trávit společný čas, případně nechtějí (dám mu mobil a mám klid). Rodiny spolu neumějí komunikovat, vnímat se a naslouchat si. V dnešním trendu rozvedených rodin často chybí mužský vzor. Vliv vrstevníků – rizikové party – hledají, co nemají doma, cítí pochopení, jsou přijímáni. Vliv sociálních sítí – často neumějí objektivně zhodnotit, ale na sociálních sítích je vždy vše krásné. Zároveň je zde snazší komunikace s vrstevníky. Vliv návykových látek – více se snižuje hranice užívání THC a alkoholu. Vše je jednoduše dostupné, je to únikem od reality. Jako rizikový faktor taktéž vnímám pasivní trávení volného času – chybějící motivace a lenost.“*
- **R. F.:** *„Prvním signálem, že něco není v pořádku je určitě komplikace při porodu, kdy nejčastěji díky, třeba i krátké hypoxii, vznikají poruchy pozornosti, poruchy učení. Při správné diagnostice – nejlépe v předškolním věku a správné podpoře dítěte a jeho rodičů, může dítě zvládat v rámci inkluze školní docházku atd. Pokud to tak není a nefunguje spolupráce rodičů a školy – lze předpokládat, že dítě bude selhávat jak ve škole, tak ve vrstevnické skupině a pak je pochopitelně ohroženo – závadové party, návykové látky atd.“*

- **V. P.:** „Všechny zmiňované vlivy se jistě podílejí na vzniku problémů našich klientů, většinou se vyskytují všechny tyto faktory najednou a vzájemně spolu reagují.“

Otázka 2:

Domníváte se, že tyto faktory s přihlédnutím k dalším okolnostem (např. k věku, prostředí, situaci apod.) působí spíše izolovaně anebo v nějaké kombinaci či souběhu?

- **I. P.:** „Za mne se vždy jedná o souběh minimálně dvou, spíše více faktorů.“
- **M. N.:** „Spíše se přikláním ke kombinaci či souběhu vlivů“
- **M. K.:** „V souběhu.“
- **N. H.:** „Za svoji praxi jsem nezažila, že by byl příčinou jen jeden z faktorů, většinou je vždy příčina ve spojení a návaznosti více faktorů. Např. rodiče odmala dítě k ničemu nevedou – neumí spolu trávit čas – špatná komunikace v rodině a nemotivovanost dítěte vede k úniku do rizikové party, užívání návykových látek apod.“
- **R. F.:** „Rizikové faktory působí určitě v souběhu. Rodič musí přijmout, že jeho dítě není dokonalé. Jak jsem zmiňovala, důležitá je spolupráce rodiče, školy apod. S věkem se mění ohrožení. Od mladšího školního věku hrozí například kyberšikana, na druhém stupni pak návykové látky, gaming, v pubertě třeba i drobná trestná činnost.“
- **V. P.:** „Vždy všechny dohromady.“

Otázka 3:

Uveďte možnosti a limity individuální detekce a identifikace těchto faktorů.

- **I. P.:** „*Vliv konstituce – správná diagnostika, metodika a přístup v praxi. Limitem je zde zneužívání diagnostiky. Vliv osobnosti a vliv rodinného prostředí – práce s rodinou, individuální přístup k rizikovým jedincům v brzkém věku, potřeba využívat co nejvíce možnosti primární prevence (škola, PPP a ambulantní SVP). Limit – nestačí práce s dítětem, musí se pracovat s rodinou. Vliv vrstevníků – pokud se rodiče o své dítě zajímají, mají přiměřené výchovné metody a umí dítěti nastavit jasné hranice a pravidla s dostatečným zprostředkováním lásky a bezpečí, bude toto dítě výrazně odolnější vůči rizikovým faktorům. Limity vlivu školy vnímám hlavně v nedostatečných kompetencích pedagogických pracovníků, jejich motivace, nedostatečné platy a podpora ze strany rodičů. Vliv internetových sociálních sítí – nedostatečné kompetence rodičů – nezáměr o dítě jak tráví čas, s kým, nezáměr o vysokou škodlivost sociálních sítí. Limity – všudypřítomná dostupnost internetu.“*
- **M. N.:** „*Ve své roli vychovatele se snažím působit na klienty a tím myslím celou rodinu, v případě potřeby i školu apod. komplexně, systematicky i systemicky. V praxi se snažím především upozorňovat na to, co funguje, hledat zdroje a možnosti, pozitivně posilovat, hledat řešení a jako významný vliv na základě svých profesních zkušeností je laskavý přístup a vytvoření vztahu.“*
- **M. K.:** „*Vynětí patologických vlivů, efektivní trávení volného času, disciplinovanost a důslednost.“*
- **N. H.:** „*Na našem oddělení se snažíme i při rodinných konzultacích detekovat příčiny a navázat spolupráci a vztah s celou rodinou. Pomáháme v nastavení pravidel, zlepšení komunikace, společném trávení času. Bohužel častým problémem je nedostatek vnitřní motivace ke změnám, a to jak na straně rodičů, tak i dětí (lenost, pohodlnost, strach ze změn apod.).*

Dále se snažíme klientům ukázat vhodné trávení volného času, vést je ke zdravému životnímu stylu. V neposlední řadě se snažíme zvedat klientům sebevědomí, aby si sami sebe začali vážit, uměli říci ne například v rizikových skupinách. I zde je ovšem velkým faktorem vnitřní motivace a ochota na sobě něco měnit/zlepšovat se.

- **R. F.:** *Jako jasný limit individuální detekce mi přijde v poslední době přibývajícím počet dětí s poruchou autistického spektra. Nedávno jsem si četla, že každé 67 dítě narozené v ČR má vrozenou nějakou formu autistického spektra. Pro autisty je hlavní problém sociální chování. Oni jsou schopni se nějaké základy sociálního chování naučit, ale těžko chápou, podle míry postižení, chování jiných. A tím pádem jsou asi nejohroženější skupinou, která se může nechat ovlivnit skoro ke všemu.*
- **V. P.:** *Problémem je hlavně nefunkčnost systému, kdy není rozvoj psychopatologie či výskyt sociálně patologických jevů zachycen včas. Tudíž veškeré další intervence jsou o to obtížnější, někdy až nemožné. Malý počet odborníků poskytujících psychosociální pomoc mladistvým.*

4.5 Shrnutí a závěry výzkumného šetření

První výzkumný předpoklad (*Mládež vykazující známky delikventního chování pochází zejména z neúplných rodin.*) se potvrdil, neboť při porovnání výzkumného a kontrolního vzorku se ukázalo, že ve zkoumaném vzorku žije 30,4 % mladistvých v úplné rodině, tedy s vlastní matkou a vlastním otcem, 21,7 % pouze s vlastní matkou, 17,4 % s vlastní matkou a nevlastním otcem, 13 % s prarodiči, 6,6 % v dětském domově, shodně 4,4 % s vlastním otcem a nevlastní matkou či pouze s vlastním otcem a nakonec 2,2 % s náhradními rodiči (pěstouny). V kontrolním vzorku žije 65,2 % mladistvých s úplné rodině, tedy s vlastní matkou a vlastním otcem, 17,4 % pouze s vlastní matkou, dále pak 15,2 % s vlastní matkou a nevlastním otcem a 2,2 % s vlastním otcem a nevlastní matkou.

Druhý výzkumný předpoklad (*Jedinec vychovaný autoritářským či přísným stylem výchovy má větší sklon k delikventnímu chování.*) se nepotvrdil. Z výzkumu vyplývá, že nejčastěji se delikventního chování dopouští jedinci, kteří označili styl výchovy jako volný. Lze tedy usuzovat, že nejen přílišnou přísností ve výchově, ale také benevolencí a rodinným „bezvládním“ je možné způsobit nedozírné následky ovlivňující budoucí dráhu mladistvého. Hranice nastavené rodiči jsou důležité nejen z důvodu ukázky důsledků jednání, ale také nastolují bezpečné prostředí pro dítě, kde může cítit porozumění a lásku. Výchovný styl v rodině lze považovat za jeden ze stěžejních faktorů ovlivňující delikvenci. Právě rodina a rodinné zázemí je pro dospívajícího mladistvého nejdůležitějším prostředím, ve kterém se formují jeho vnímání světa a rozlišování dobrého a špatného.

Třetí výzkumný předpoklad (*Transgenerační přenos v rodině je důležitým faktorem ovlivňující dispozice mladistvého k delikventnímu chování.*) se částečně potvrdil. V kontrolním vzorku uvedlo více jak 50 % respondentů (konkrétně 54,3 %), že někdo z rodiny, ve většině případů jedinec podílejících se na jejich výchově, spáchal trestný čin. Opět má role rodiny nezastupitelnou úlohu při formování hodnot jedince. Faktory, které pramení z narušení rodinného prostředí a jsou ovlivněny či způsobeny chováním či jednáním samotnými členy rodiny, působí na mladistvého mnohem více než faktory, které členy rodiny nemohou být ovlivněny (například onemocnění, smrt apod.)

Čtvrtý výzkumný předpoklad (*Nepříznivá ekonomická situace v rodině výrazně ovlivňuje páchaní deliktů mladistvých.*) se částečně potvrdil. Z výzkumu lze usuzovat, že nepříznivá ekonomická situace je důležitým faktorem ovlivňující páchaní deliktů mladistvých. V souboru výzkumného vzorku vyhodnotilo 39,1 % respondentů ekonomickou situaci v rodině jako nepříznivou. Jeden z nejčastěji uváděných deliktů respondenty je spáchání krádeže. S přihlédnutím k výše uvedenému lze předpokládat, že vnímání nepříznivé finanční situace může být motivací k páchaní trestného činu krádeže.

Závěr

Výzkumné šetření z velké části potvrdilo teoretická východiska čerpaná z odborné literatury. Jedním z klíčových etiologických faktorů delikvence mládeže je uváděn vliv rodiny a prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. V souladu se závěry výzkumného šetření lze říci, že nezanedbatelná část delikventní mládeže nebo mládeže, která se uchyluje k rizikovému chování, vyrůstá v neúplných rodinách. Trend vysoké míry rozvodovosti tak v konečném důsledku ohrožuje správný sociální vývoj dětí a mládeže a může být jedním z faktorů, který stojí za zvyšujícím se podílem zmíněných negativních jevů. V neúplné rodině dnes žije polovina dětí, přesto to neznamena, že by každé takové dítě vykazovalo delikventní chování nebo dokonce nastoupilo kriminální dráhu. Experti a lidé, kteří pracují s problémovou mládeží, se shodují, že spouštěčem takového jednání nikdy není pouze jeden faktor, ale je vyžadován souběh více rizikových skutečností. Autor přesto shledává překvapivým, jak je v mnoha aspektech nepatrný rozdíl mezi zkoumaným vzorkem mládeže, která je institucemi vnímána jako delikventní, a mládeží z kontrolního vzorku.

Podle názorů psychiatrů má na lidskou osobnost nejhorší dopady zneužívání a týrání v útlém dětství. Takové jednání je bezpochyby nejzávažnějším činem, jakým se může dospělý na duši dítěte podepsat. Takové jednání často ústí k celoživotnímu traumatu nezřídka manifestovanému duševní poruchou zneužívaného jedince. Pokud ale odhlédneme od naprostých excesů v péči o dítě, lze pozorovat významný rozdíl vlivu i v běžných přístupech k jeho výchově. Přiměřená výchova je jednoznačně klíčem ke správnému začlenění jedince do společnosti. Výzkumným šetřením se naopak nepotvrdilo, že by přílišná přísnost a autoritářská výchova vedla k delikventnímu chování, jakkoliv ani tento přístup nepatří mezi nevhodnější. Velká část respondentů naopak uvedla, že jejich výchova byla velmi liberální až volná. Je nasnadě, že za tímto stylem výchovy lze často ze strany rodičů spatřovat spíše lhostejnost než životní postoj. Opakem lásky není nenávisť, ale právě lhostejnost a tento nedostatek zájmu, které dítě či mladistvý pociťuje, dle názoru autora může dotyčného vést ke snaze upoutat pozornost, například i skrze výstřední, posléze i třeba delikventní chování.

Téměř žádný rodič, ani z těch, kteří za sebou mají kriminální minulost, si pravděpodobně nepřeje, aby jeho potomek nastoupil kriminální kariéru. Bohužel v tomto případě lze sledovat faktor rodinných vzorů, který nelze podceňovat. Transgenerační přenos v rodině se ukazuje jako velmi silný činitel, což se potvrdilo i ve stanoveném výzkumném předpokladu. Ve zkoumaném vzorku se nacházelo výrazně více mladistvých, jejichž člen nejužší rodiny spáchal trestný čin a byl trestán odnětím svobody.

Lze předpokládat, že během trvání pandemie COVID-19 narostl počet negativních situací v rodinách a s tím i související počet negativních důsledků ovlivňujících sociální vývoj dětí a mladistvých. V souvislosti s tím bych závěrem rád zmínil nástroj k prevenci a zmírnění dopadu stresu, jenž je způsoben nevhodným zacházením a špatnými životními podmínkami v prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, tzv. „5P“, která doporučuje Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání. Jejich znění je následující: „Propojme potřebné rodiny s odborníky, poukazujme na vliv negativních zkušeností na děti a zaujměme trauma respektující přístup ve školách, pomáhejme dětem i rodičům naučit se zdravě zvládat stres a náročné životní situace, přijměme zodpovědnost, všímejme si signálů ohrožení dětí a včas na ně upozorníme, podporujme wellbeing pedagogického sboru a dětí.“

Problematiku kriminality, delikvence a rizikového chování mládeže shledávám za velmi komplikovanou a vysoce aktuální. Jedná se o téma, které zasluhuje větší pozornost nejen z pohledu odborné veřejnosti. K dosažení účinné prevence je potřeba zkvalitnění osvěty laické veřejnosti a prohloubení odborného výzkumu v této oblasti.

Seznam literatury

Monografie:

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-73-3

FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN isbn978-80-7380-521-0

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ, a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. ISBN 978-80-7598-554-5

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6

MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné společnosti*. PAČR, 2018, ISBN 978-80-7251-483-0

MAREŠOVÁ, Alena. *Kriminalita mládeže v podmínkách současné české společnosti: pro studenty magisterského studijního programu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN isbn978-80-7251-483-0

MAREŠOVÁ, Alena. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-34-7

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualizované Praha: Portál, 2011. ISBN isbn978-80-7367-825-8

MORAVCOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3

NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přepracované vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8.

ONDREJKOVIČ, Petr a kol. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda, 2000, ISBN: 80-244-0616-3

PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie*. Liberec: Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-750-0

QUAY, Herbert C. *Handbook of juvenile delinquency*. New York: Wiley, c1987. ISBN 0-471-81707-4

SEJČOVÁ, Ľuboslava. *Deti, mládež a delikvencia*. Bratislava: Album, 2002. ISBN 80-968667-2-9,

STRAUS, Jiří a Miroslav NĚMEC. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-214-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozšířené a přepracované Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-414-9,

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3

VEČERKA, Kazimír. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-033-1

ZAPLETAL, Josef. *Aktuální problémy kriminologie (pro posluchače magisterského studijního programu)*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2009. ISBN 978-80-7251-316-1.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá voda: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4.

Časopisecké články:

MEDNICK, Crime in the Family Tree. *Psychology Today*, 19, str. 58-61

Právní normy:

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění k 1. 1. 2009.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění

Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky, v platném znění.

Webové stránky a elektronické zdroje:

ACE study: Jak negativní zkušenosti v dětství ovlivňují náš další život? *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání* [online]. [cit. 2022-01-25].

Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot/>

Cacho, R., Fernández-Montalvo, J., López-Goñi, J. J., Arteaga, A., and Haro, B. (2020). Psychosocial and Personality Characteristics of Juvenile Offenders in a Detention Centre regarding Recidivism Risk. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 12(2), 69–75.

Dostupné z: <https://doi.org/10.5093/ejpalc2020a9>

Český statistický úřad [online]. [cit. 2022-03-02].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvateľstva-1-pololetí-2021>

Klinika adiktologie: Prevence [online]. [cit. 2021-11-07].

Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/vymezeni-rizikoveho-chovani>

Studie negativních zážitků z dětství (ACE) v České republice [online]. [cit. 2022-01-25].

Dostupné z:

https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/598791/mod_resource/content/1/Veleminsky_Studie%20negativnich%20zazitku%20z%20detstvi_2017.pdf

Seznam příloh

Seznam grafů

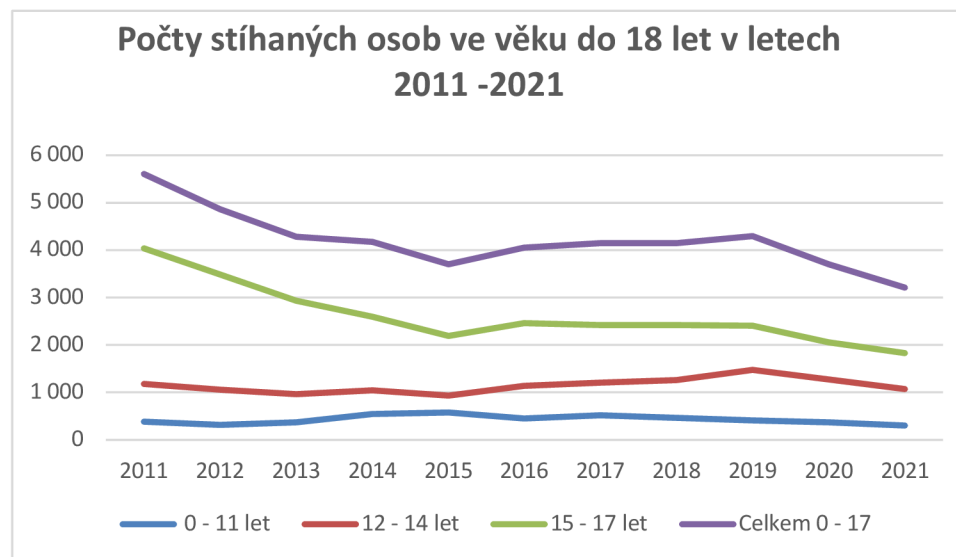
Graf č. 1	II
Graf č. 2	IV
Graf č. 3	V
Graf č. 4	VI
Graf č. 5	VII
Graf č. 6	VIII
Graf č. 7	IX
Graf č. 8	X
Graf č. 9	XI
Graf č. 10	XII
Graf č. 11	XIII
Graf č. 12	XIV
Graf č. 13	XV
Graf č. 14	XV
Graf č. 15	XVI
Graf č. 16	XVI
Graf č. 17	XVII
Graf č. 18	XVII
Graf č. 19	XVIII
Graf č. 20	XVIII
Graf č. 21	XIX
Graf č. 22	XIX
Graf č. 23	XX
Graf č. 24	XX
Graf č. 25	XXI
Graf č. 26	XXI
Graf č. 27	XXII
Graf č. 28	XXII
Graf č. 29	XXIII
Graf č. 30	XXIII

Graf č. 31	XXIV
Graf č. 32	XXIV
Graf č. 33	XXV
Graf č. 34	XXV
Graf č. 35	XXVI
Graf č. 36	XXVI
Graf č. 37	XXVII
Graf č. 38	XXVII
Graf č. 39	XXVIII
Graf č. 40	XXVIII

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	II
Tabulka č. 2	III
Tabulka č. 3	IV
Tabulka č. 4	V
Tabulka č. 5	V
Tabulka č. 6	VI
Tabulka č. 7	VII
Tabulka č. 8	VIII
Tabulka č. 9	IX
Tabulka č. 10	X
Tabulka č. 11	XI
Tabulka č. 12	XII
Tabulka č. 13	XIII
Tabulka č. 14	XIV

Graf č. 1

Tabulka č. 1

Počty stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku do 18 let v letech 2011 -2021												
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ø za roky 2011-2021
0 - 11 let	384	312	377	548	578	456	518	466	406	369	303	429
12 - 14 let	1 184	1 059	960	1 040	934	1 143	1 208	1 262	1 476	1 268	1 078	1 147
15 - 17 let	4 038	3 486	2 939	2 593	2 186	2 458	2 418	2 423	2 408	2 060	1 830	2 622
Celkem 0 - 17	5 606	4 857	4 276	4 181	3 698	4 057	4 144	4 151	4 290	3 697	3 211	4 197

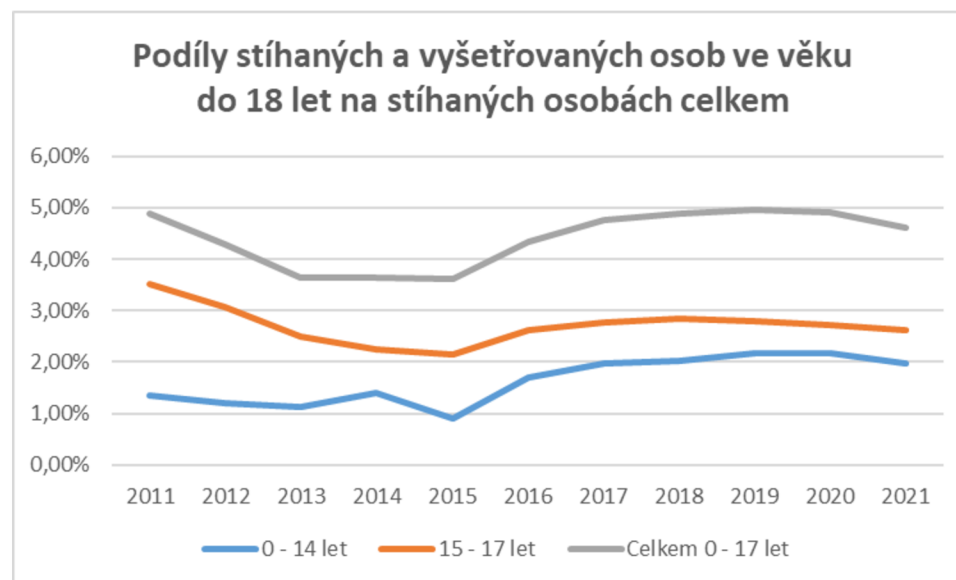
Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP ČR

Tabulka č. 2

Počty a podíly stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku 15 až 17 let na stíhaných osobách celkem v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkem stíhaných osob	114 975	113 026	117 682	114 611	101 883	93 379	87 168	84 990	86 209	75 405	69 749
z toho osob 0 - 17	5 606	4 857	4 276	4 181	3 698	4 055	4 141	4 150	4 287	3 696	3 210
tj. v %	4,88%	4,29%	3,63%	3,64%	3,62%	4,34%	4,75%	4,88%	4,97%	4,90%	4,60%
z toho osob 0 - 14	1 568	1 371	1 337	1 588	1 512	1 597	1 723	1 727	1 879	1 636	1 380
tj. v %	1,36%	1,21%	1,14%	1,39%	0,91%	1,71%	1,98%	2,03%	2,18%	2,17%	1,98%
z toho osob 15 - 17	4 038	3 486	2 939	2 593	2 186	2 458	2 418	2 423	2 408	2 060	1 830
tj v %	3,51%	3,08%	2,49%	2,26%	2,15%	2,63%	2,77%	2,85%	2,79%	2,73%	2,62%

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP ČR

Graf č. 2

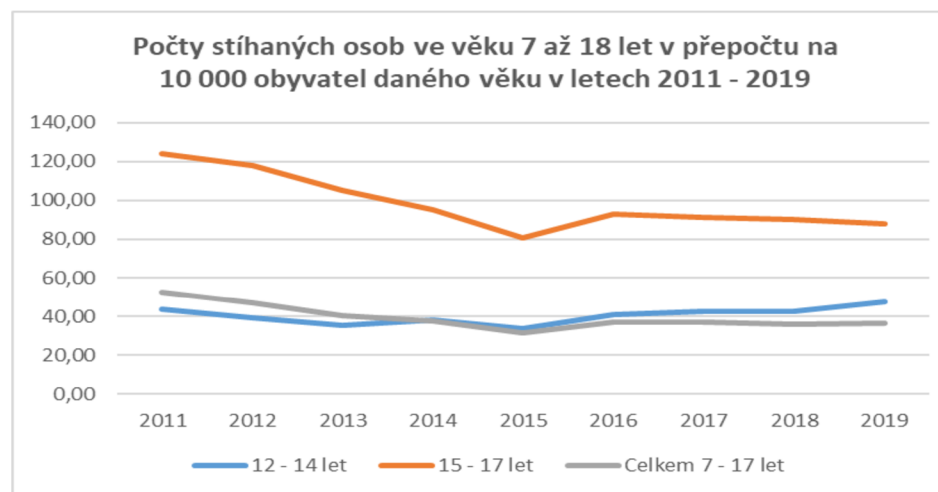

Tabulka č. 3

Podíly stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku do 18 let na stíhaných osobách celkem v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0 - 14 let	1,36%	1,21%	1,14%	1,39%	0,91%	1,71%	1,98%	2,03%	2,18%	2,17%	1,98%
15 - 17 let	3,51%	3,08%	2,49%	2,26%	2,15%	2,63%	2,77%	2,85%	2,79%	2,73%	2,62%
Celkem 0 - 17 let	4,88%	4,29%	3,63%	3,64%	3,62%	4,34%	4,75%	4,88%	4,97%	4,90%	4,60%

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP ČR

Graf č. 3

Tabulka č. 4

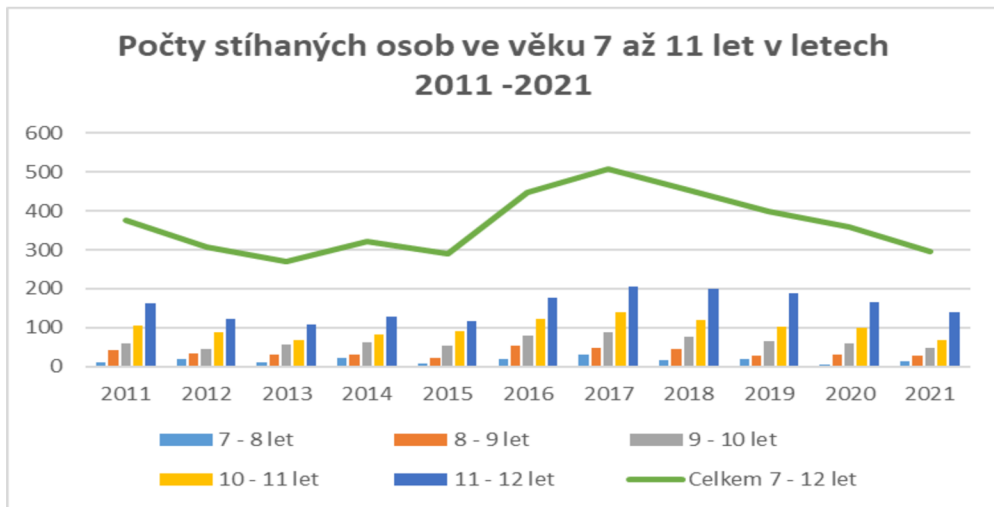
Počty stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku od 7 do 18 let v přepočtu na 10 000 obyvatel daného věku									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
12 - 14 let	43,57	39,15	35,46	38,23	33,80	41,09	42,65	42,75	47,69
15 - 17 let	124,00	117,99	105,37	95,04	80,47	93,08	90,98	90,03	88,03
Celkem 7 - 17 let	52,99	46,9	40,47	37,94	31,82	37,41	37,15	36,2	36,76

Tabulka č. 5

Počty stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku od 7 do 18 let v letech 2011 - 2019									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
7 - 11 let	377	306	271	323	289	447	508	455	400
12 - 14 let	1 184	1 059	960	1 040	934	1 151	1 224	1 269	1 486
15 - 17 let	4 038	3 486	2 939	2 593	2 186	2 533	2 490	2 505	2 483
Celkem 7-17 let	5 599	4 851	4 170	3 956	3 409	4 131	4 222	4 229	4 369

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESKK, odbor věcných gescí a statistik PP ČR a dat ČSÚ

Graf č. 4

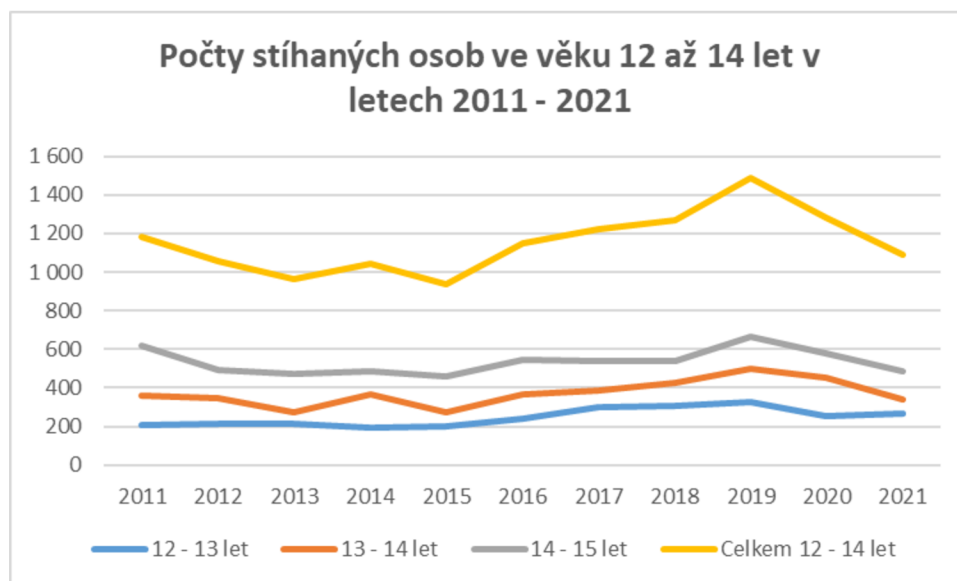

Tabulka č. 6

Počty stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku 7 - 11 let v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
7 - 8 let	11	18	10	21	6	18	30	15	19	4	14
8 - 9 let	41	34	31	31	21	52	47	44	27	30	27
9 - 10 let	59	44	55	62	54	79	88	77	64	60	48
10 - 11 let	104	89	67	82	91	121	138	120	103	99	67
11 - 12 let	162	121	108	127	117	177	205	199	187	165	140
Celkem 7 - 12 let	377	306	271	323	289	447	508	455	400	358	296

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP
 ČR

Graf č. 5

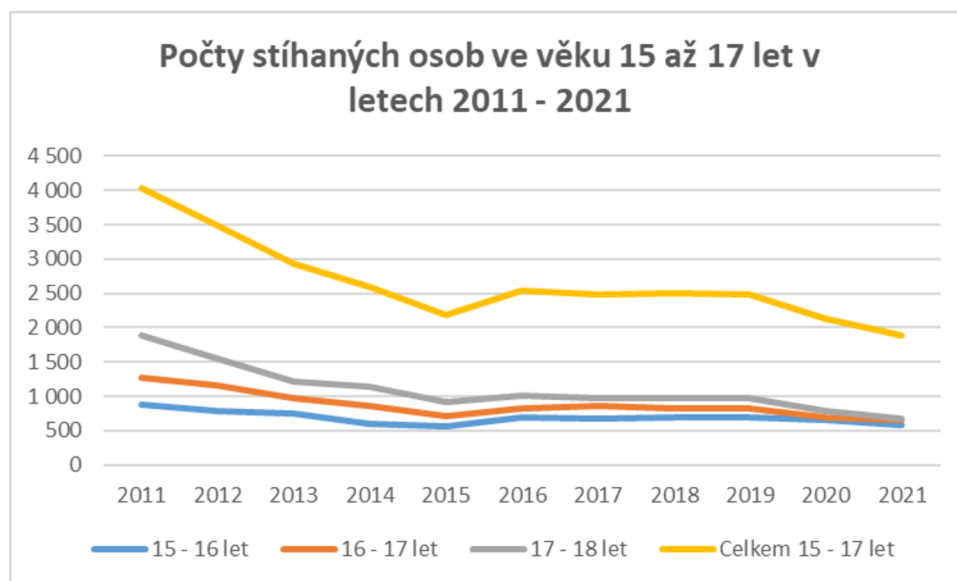

Tabulka č. 7

Počty stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku 12 až 14 let v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
12 - 13 let	205	216	211	194	201	239	302	307	327	250	266
13 - 14 let	361	348	274	363	273	365	383	423	497	453	340
14 - 15 let	618	495	475	483	460	547	539	539	662	577	483
Celkem 12 - 14 let	1 184	1 059	960	1 040	934	1 151	1 224	1 269	1 486	1 280	1 089

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP ČR

Graf č. 6

Tabulka č. 8

Počty stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku 15 až 17 let v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
15 - 16 let	879	789	751	601	560	699	666	697	686	647	576
16 - 17 let	1 269	1 149	973	858	704	830	856	829	827	693	648
17 - 18 let	1 890	1 548	1 215	1 134	922	1 004	968	979	970	790	667
Celkem 15 - 17 let	4 038	3 486	2 939	2 593	2 186	2 533	2 490	2 505	2 483	2 130	1 891

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP
 ČR

Graf č. 7

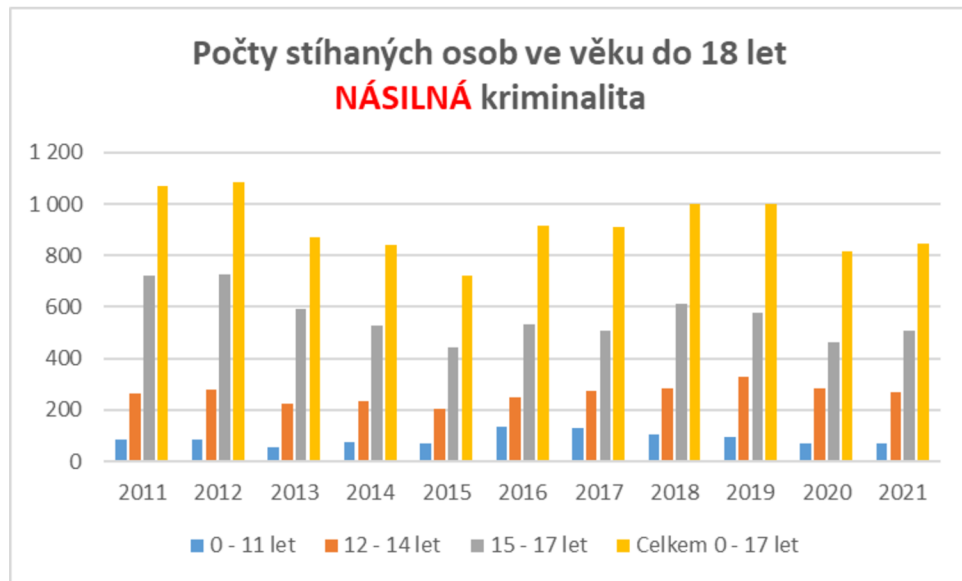

Tabulka č. 9

Počty stíhaných osob ve věku do 18 let - NÁSILNÁ, MRAVNOSTNÍ a MAJETKOVÁ kriminalita v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Násilná	1070	1087	872	840	720	917	912	1000	1000	817	845
Mravnostní	253	283	291	288	289	406	434	466	528	481	467
Majetková	3036	2416	2036	1802	1471	1628	1755	1486	1541	1320	1014

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP
ČR

Graf č. 8

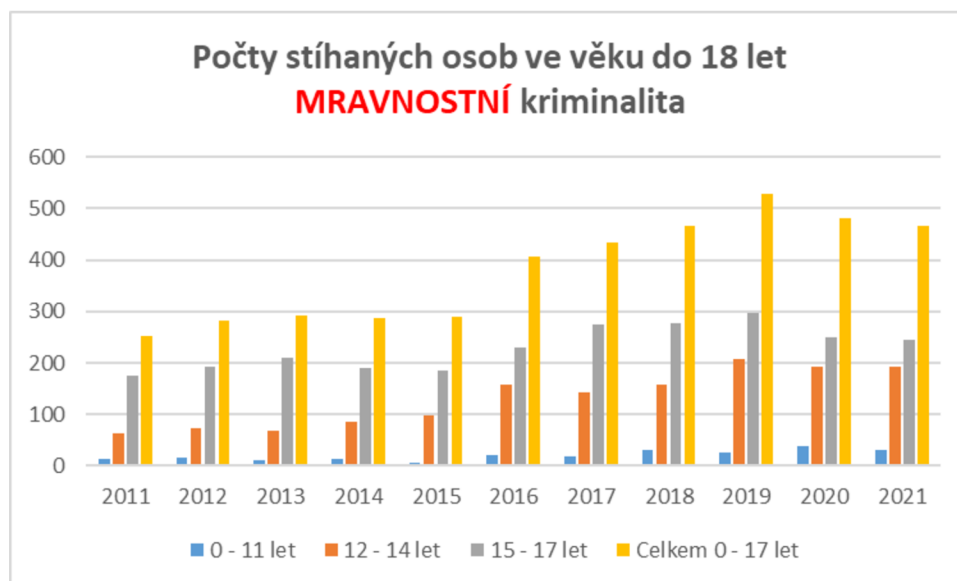

Tabulka č. 10

Počty stíhaných osob ve věku do 18 let - NÁSILNÁ kriminalita v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0 - 11 let	85	83	57	76	71	134	131	103	95	69	69
12 - 14 let	263	277	224	235	206	251	272	284	328	283	267
15 - 17 let	722	727	591	529	443	532	509	613	577	465	509
Celkem 0 - 17 let	1 070	1 087	872	840	720	917	912	1 000	1 000	817	845

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP
ČR

Graf č. 9

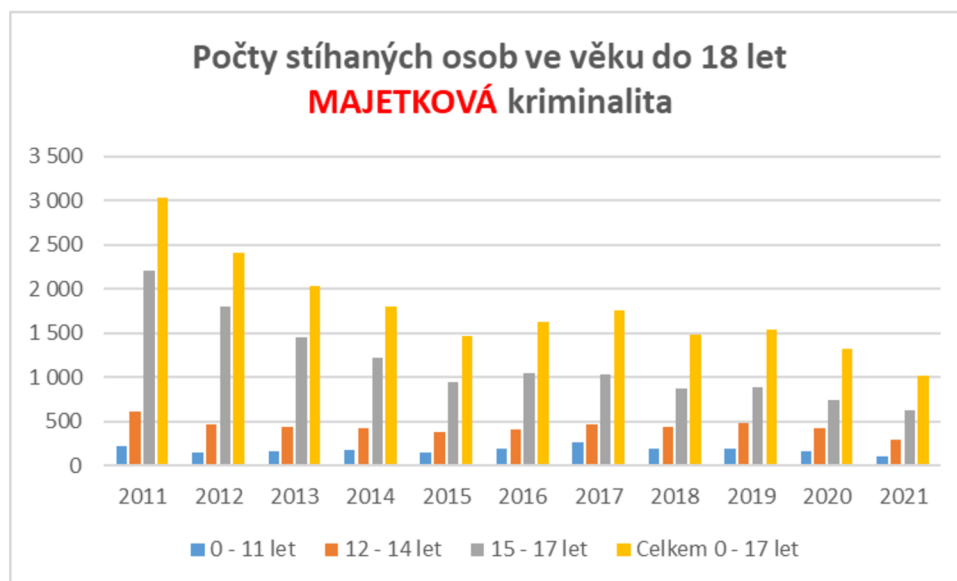

Tabulka č. 11

Počty stíhaných osob ve věku do 18 let - MRAVNOSTNÍ kriminalita v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0 - 11 let	14	16	12	14	6	20	18	30	25	38	30
12 - 14 let	64	74	69	85	97	157	142	159	207	193	192
15 - 17 let	175	193	210	189	186	229	274	277	296	250	245
Celkem 0 - 17 let	253	283	291	288	289	406	434	466	528	481	467

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP
ČR

Graf č. 10

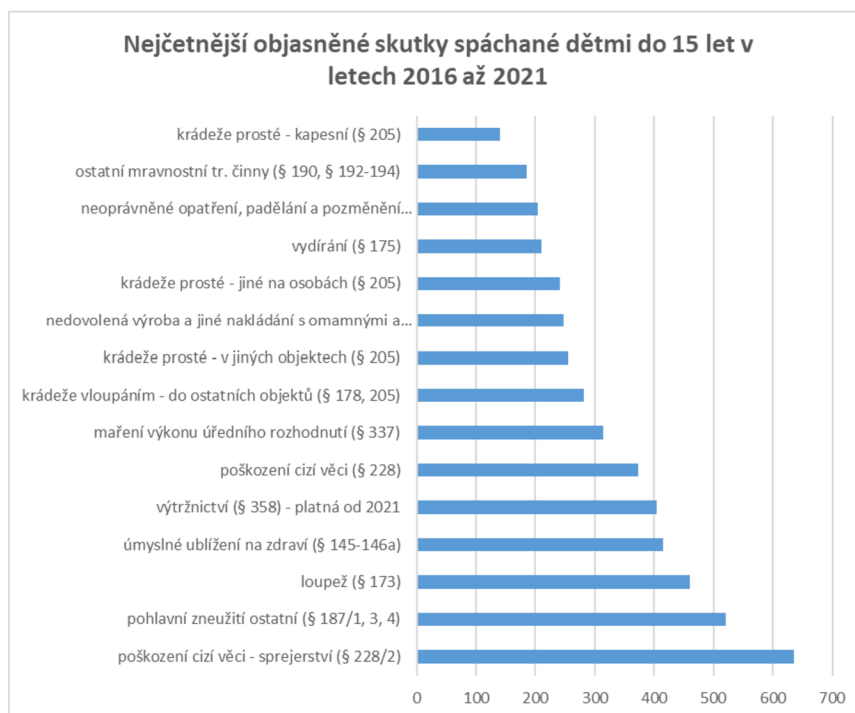

Tabulka č. 12

Počty stíhaných osob ve věku do 18 let - MAJETKOVÁ kriminalita v letech 2011 - 2021											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0 - 11 let	220	151	154	168	151	187	258	186	186	162	100
12 - 14 let	608	461	429	419	375	399	471	435	474	423	296
15 - 17 let	2 208	1 804	1 453	1 215	945	1 042	1 026	865	881	735	618
Celkem 0 - 17 let	3 036	2 416	2 036	1 802	1 471	1 628	1 755	1 486	1 541	1 320	1 014

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP
ČR

Graf č. 11

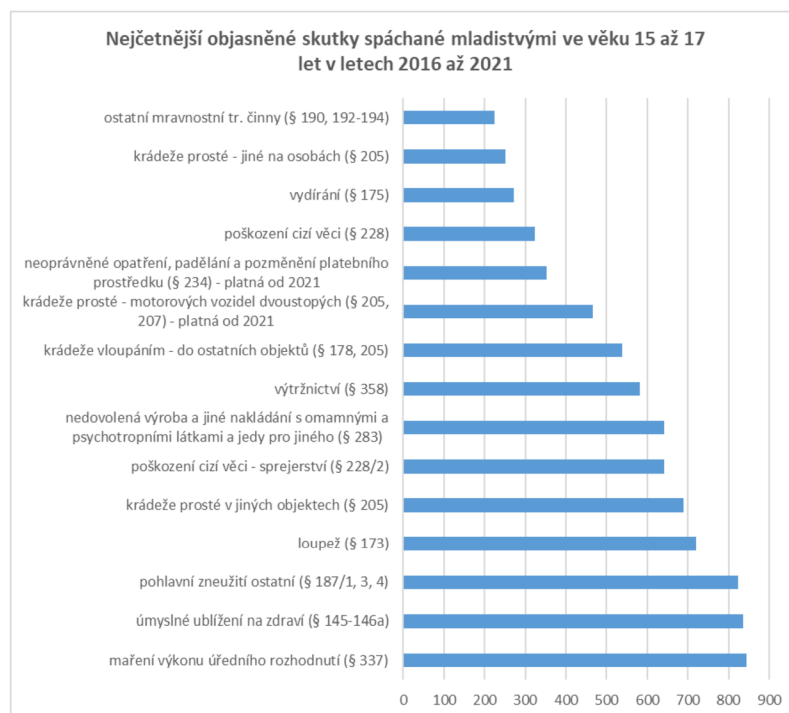

Tabulka č. 13

Počet objasněných patnácti nejčtenější spáchaných skutků v ČR dětmi do 15 let v letech 2016 až 2021							
TSK takticko-statistická klasifikace	Počet skutků						Celkem
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
poškození cizí věci - sprejerství (§ 228/2)	119	97	101	107	111	100	635
pohlavní zneužití ostatní (§ 187/1, 3, 4)	72	71	83	110	89	96	521
loupež (§ 173)	75	70	64	107	77	67	460
úmyslné ublížení na zdraví (§ 145-146a)	77	70	70	79	54	65	415
výtržnictví (§ 358) - platná od 2021	62	65	78	92	52	56	405
poškození cizí věci (§ 228)	63	87	64	63	58	38	373
maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337)		16	54	94	78	72	314
krádeže vloupáním - do ostatních objektů (§ 178, 205)	59	69	44	51	35	24	282
krádeže prosté - v jiných objektech (§ 205)	51	47	50	63	45		256
nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného (§ 283)	58	31	45	48	44	22	248
krádeže prosté - jiné na osobách (§ 205)	28	24	39	46	42	63	242
vydírání (§ 175)	38	48	37	34	20	33	210
neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234) - platná od 2021	22	29	27	47	37	42	204
ostatní mravnostní tr. činy (§ 190, § 192-194)	36	34	36	31	48		185
krádeže prosté - kapesní (§ 205)	24	28		27	38	23	140

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP ČR

Graf č. 12

Tabulka č. 14

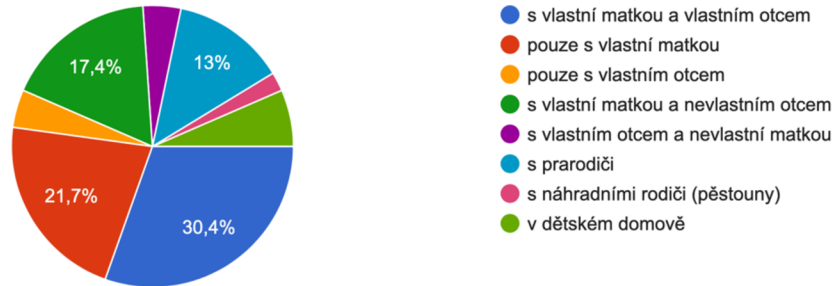
Počet objasněných patnácti nejčtenějších spáchaných skutků v ČR mladistvými ve věku 15 až 17 let v letech 2016 až 2021							
TSK takticko-statistická klasifikace	Počet skutků						Celkem
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337)	122	157	125	94	161	185	844
úmyslné ublížení na zdraví (§ 145-146a)	145	128	171	155	108	130	837
pohlavní zneužití ostatní (§ 187/1, 3, 4)	137	151	153	133	109	141	824
loupež (§ 173)	112	113	125	121	122	128	721
krádeže prosté v jiných objektech (§ 205)	126	128	153	151	113	19	690
poškození cizí věci - sprejerství (§ 228/2)	126	78	101	158	106	73	642
nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného (§ 283)	132	105	153	103	90	59	642
výtržnictví (§ 358)	107	88	106	104	99	78	582
krádeže vloupáním - do ostatních objektů (§ 178, 205)	128	136	98	74	58	44	538
krádeže prosté - motorových vozidel dvoustopých (§ 205, 207) - platná od 2021	70	94	80	84	72	67	467
neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234) - platná od 2021	46	51	72	62	57	65	353
poškození cizí věci (§ 228)	45	65	53	71	53	36	323
vydírání (§ 175)	43	50	43	53	44	38	271
krádeže prosté - jiné na osobách (§ 205)	60	61	52	45	42	36	251
ostatní mravnostní tr. činy (§ 190, 192-194)		38	56	94	37		225

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat ESSK, odbor věcných gescí a statistik PP

ČR

Graf č. 13

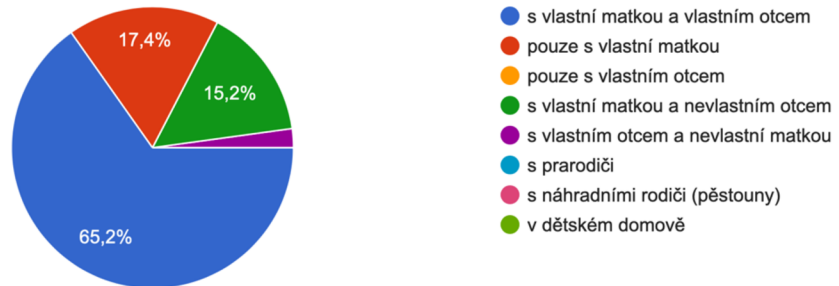
Vyrůstal/a jsem v rodině:

Zkoumaná skupina

Graf č. 14

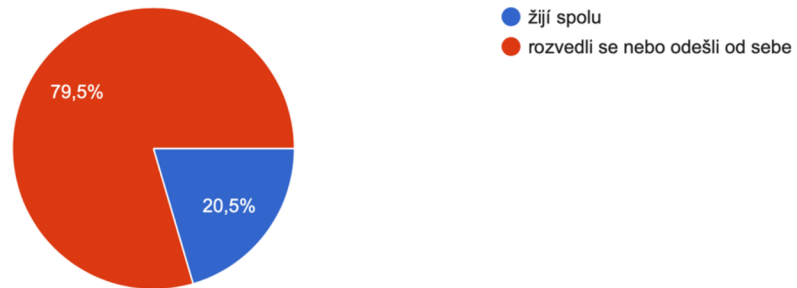
Vyrůstal/a jsem v rodině:

Kontrolní skupina

Graf č. 15

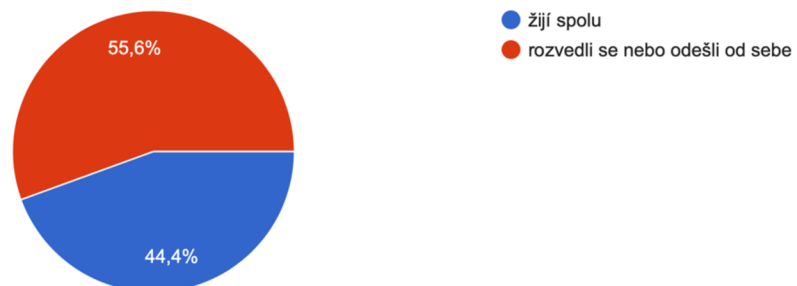
Moji rodiče

Zkoumaná skupina

Graf č. 16

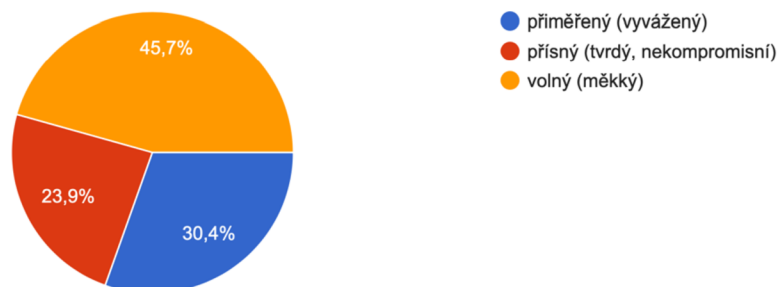
Moji rodiče

Kontrolní skupina

Graf č. 17

Způsob mé výchovy je:

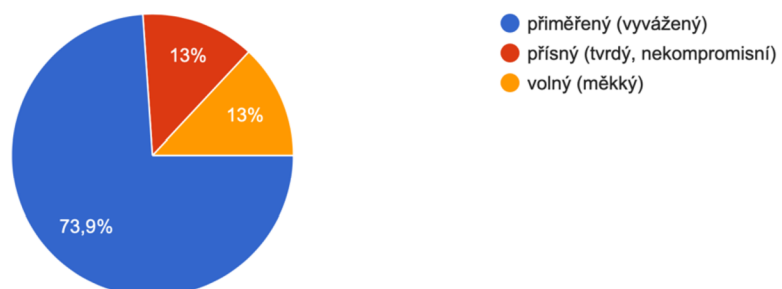

Zkoumaná skupina

Graf č. 18

Způsob mé výchovy je:

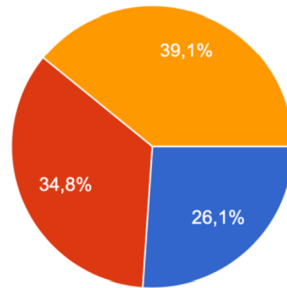
46 odpovědí

Kontrolní skupina

Graf č. 19

Ekonomická situace mé rodiny je:

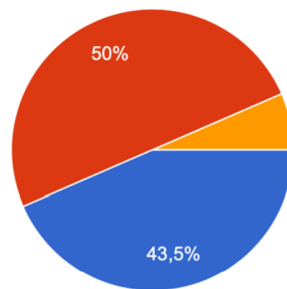

- velmi dobrá, máme na vše co potřebujeme, a ještě nám zbývá
- peněz máme tak akorát pro naše potřeby
- často nám peníze chybí i na běžný chod domácnosti

Zkoumaná skupina

Graf č. 20

Ekonomická situace mé rodiny je:

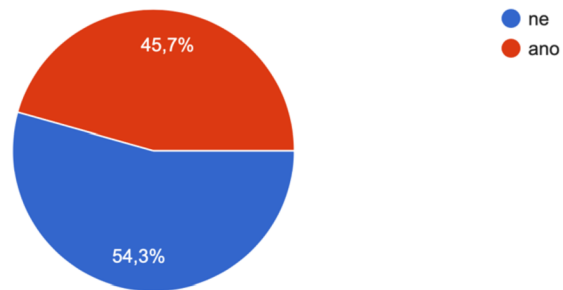

- velmi dobrá, máme na vše co potřebujeme, a ještě nám zbývá
- peněz máme tak akorát pro naše potřeby
- často nám peníze chybí i na běžný chod domácnosti

Kontrolní skupina

Graf č. 21

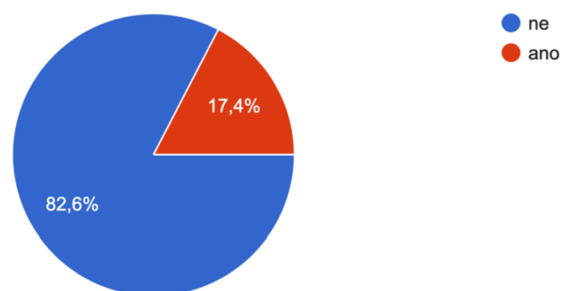
Alespoň jeden z rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), je dlouhodobě nezaměstnaný:

Zkoumaná skupina

Graf č. 22

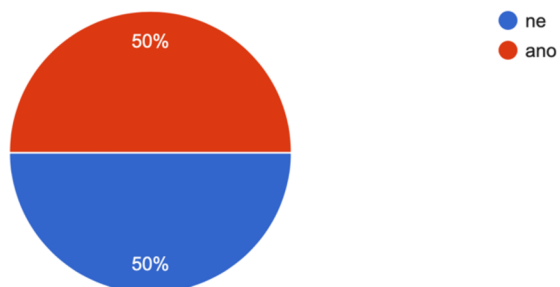
Alespoň jeden z rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), je dlouhodobě nezaměstnaný:

Kontrolní skupina

Graf č. 23

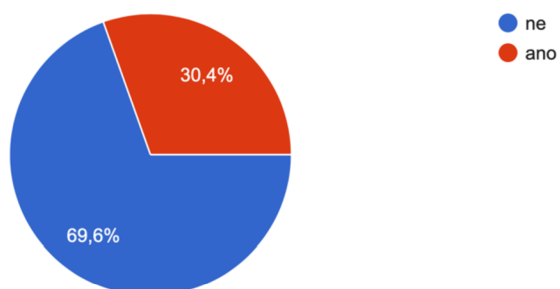
Alespoň jeden z mých rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), má problémy s alkoholem:

Zkoumaná skupina

Graf č. 24

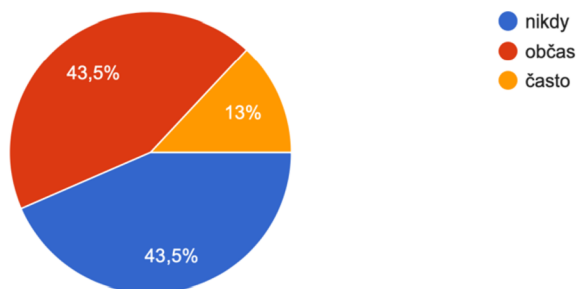
Alespoň jeden z mých rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), má problémy s alkoholem:

Kontrolní skupina

Graf č. 25

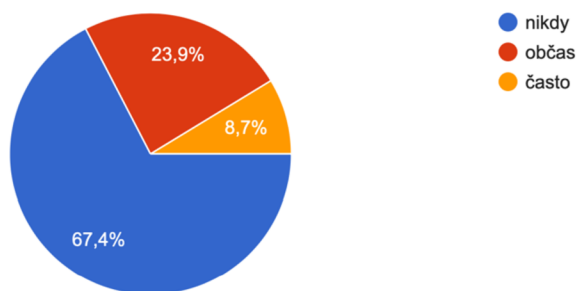
Násilí nebo týrání se v mé rodině vyskytuje nebo vyskytovalo:

Zkoumaná skupina

Graf č. 26

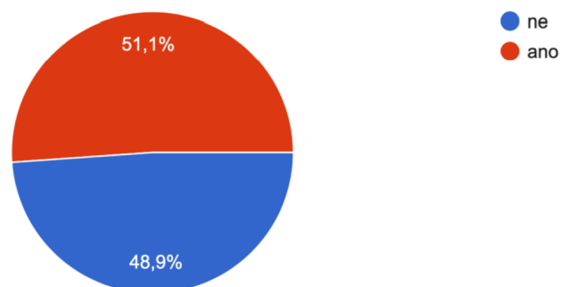
Násilí nebo týrání se v mé rodině vyskytuje nebo vyskytovalo:

Kontrolní skupina

Graf č. 27

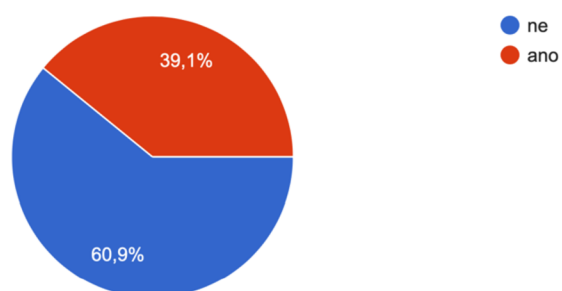
V rodině jsem se často cítil/a opuštěně, měl/a jsem pocit, že mě doma nemají rádi:

Zkoumaná skupina

Graf č. 28

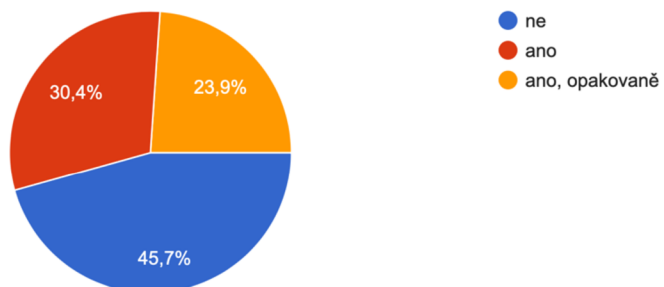
V rodině jsem se často cítil/a opuštěně, měl/a jsem pocit, že mě doma nemají rádi:

Kontrolní skupina

Graf č. 29

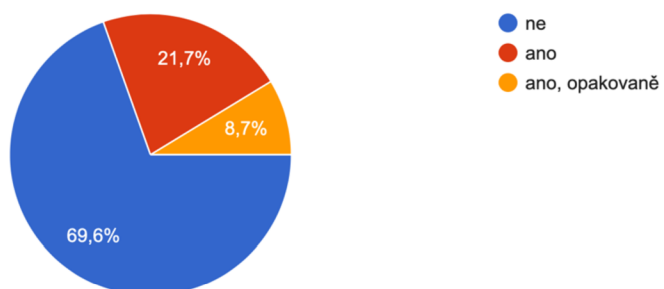
Někdo z rodičů nebo z těch, kdo o mě pečují (prarodiče, pěstouni), anebo sourozenců spáchal trestný čin:

Zkoumaná skupina

Graf č. 30

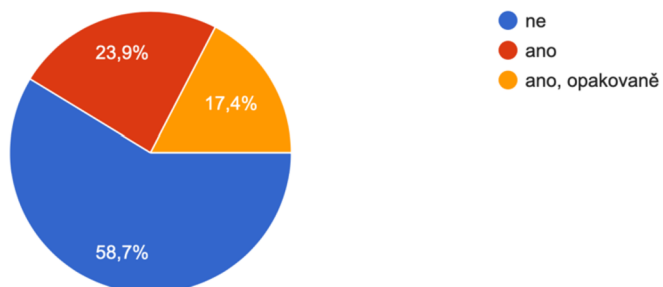
Někdo z rodičů nebo z těch, kdo o mě pečují (prarodiče, pěstouni), anebo sourozenců spáchal trestný čin:

Kontrolní skupina

Graf č. 31

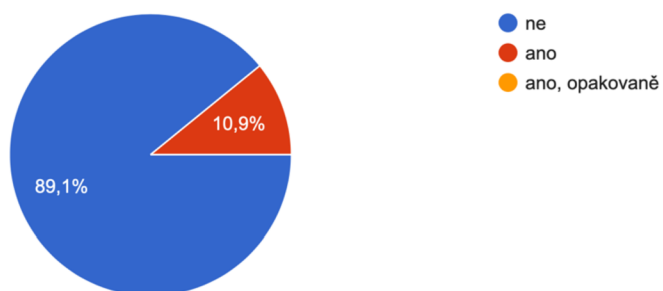
Některý z rodičů nebo z těch, kdo o mě pečují (prarodiče, pěstouni), anebo sourozenců byl ve vězení:

Zkoumaná skupina

Graf č. 32

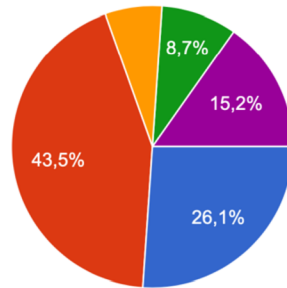
Některý z rodičů nebo z těch, kdo o mě pečují (prarodiče, pěstouni), anebo sourozenců byl ve vězení:

Kontrolní skupina

Graf č. 33

Piji (pil/a jsem) alkohol:

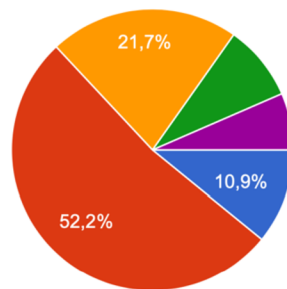

- ne
- občas v malém množství (maximálně 1x týdně méně než 5 sklenic najednou)
- občas ve velkém množství (maximálně 1x týdně v množství 5 a více sklenic najednou)
- často v malém množství (více než 1x týdně méně než 5 sklenic najednou)
- často ve velkém množství (více než 1x týdně v množství 5 a více sklenic najednou)

Zkoumaná skupina

Graf č. 34

Piji (pil/a jsem) alkohol:

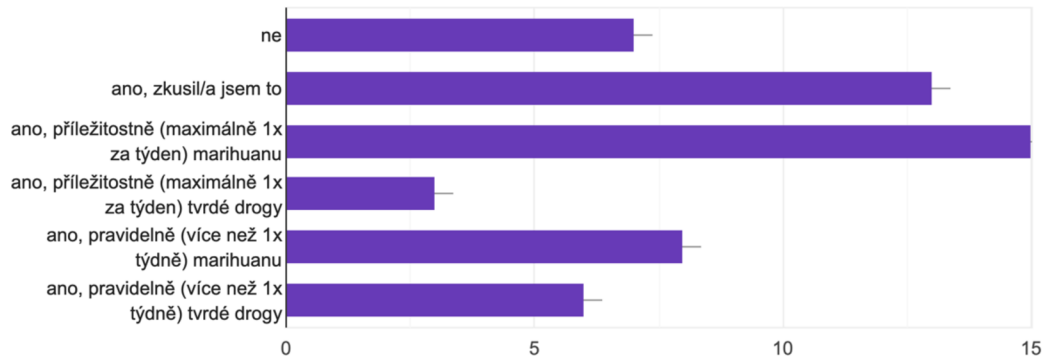

- ne
- občas v malém množství (maximálně 1x týdně méně než 5 sklenic najednou)
- občas ve velkém množství (maximálně 1x týdně v množství 5 a více sklenic najednou)
- často v malém množství (více než 1x týdně méně než 5 sklenic najednou)
- často ve velkém množství (více než 1x týdně v množství 5 a více sklenic najednou)

Kontrolní skupina

Graf č. 35

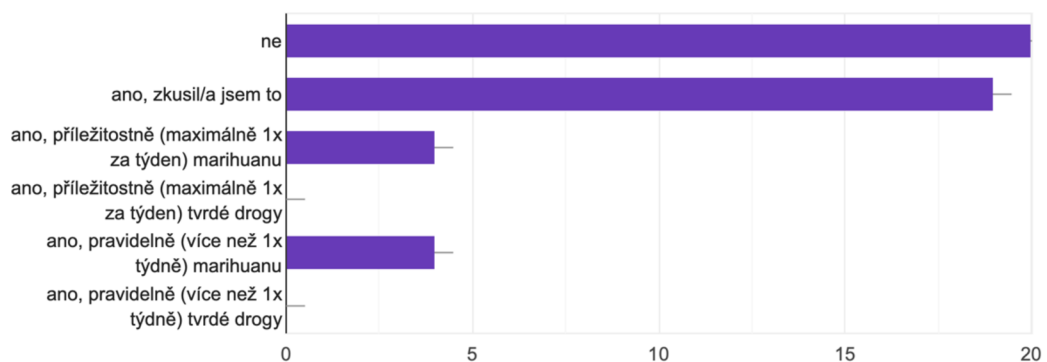
Užívám (užíval/a jsem) drogy:

Zkoumaná skupina

Graf č. 36

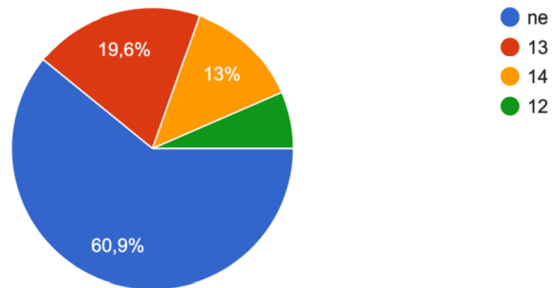
Užívám (užíval/a jsem) drogy:

Kontrolní skupina

Graf č. 37

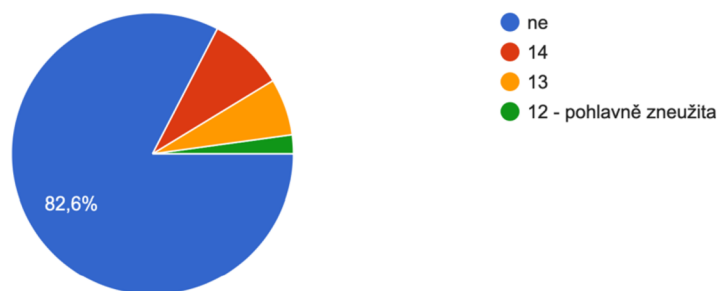
Měl/a jsem pohlavní styk před 15. rokem svého života:

Zkoumaná skupina

Graf č. 38

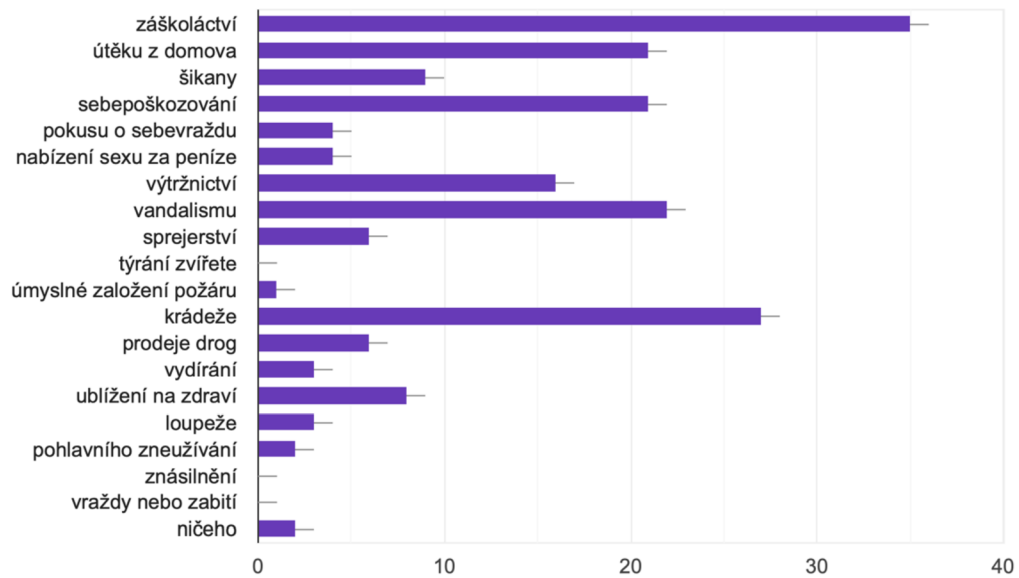
Měl/a jsem pohlavní styk před 15. rokem svého života:

Kontrolní skupina

Graf č. 39

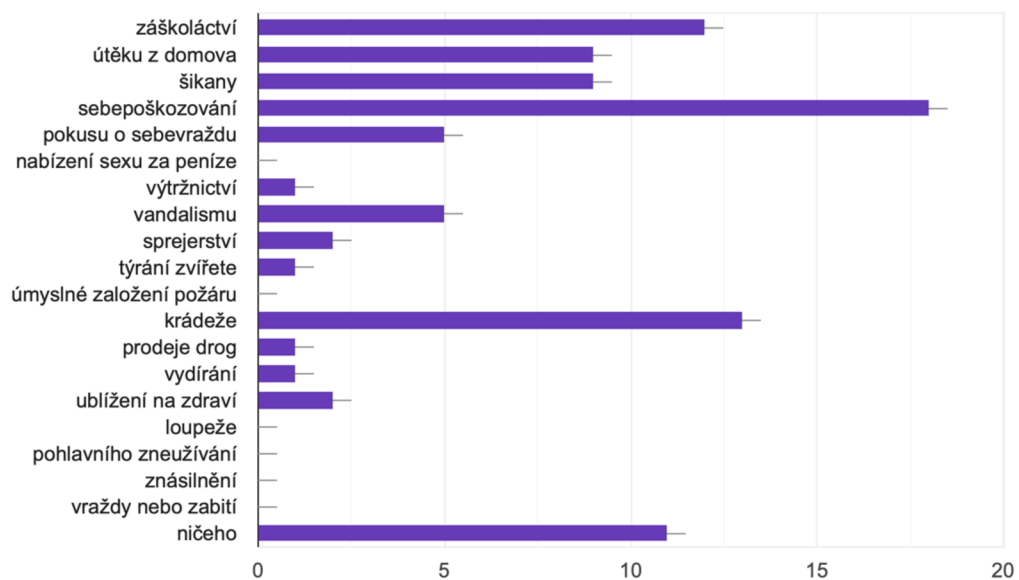
V minulosti jsem se dopustil/a:

Zkoumaný vzorek

Graf č. 40

V minulosti jsem se dopustil/a:

Kontrolní vzorek

DOTAZNÍK A

(své odpovědi zakroužkuj)

1) V současné době žiji:

- a. v rodině (s vlastními rodiči nebo jedním z nich, prarodiči nebo příbuznými, pěstouny apod.)
- b. v ústavu (diagnostický nebo výchovný ústav, dětský domov)
- c. ve věznici

2) Vyrůstal/a jsem v rodině:

- a. s vlastní matkou a vlastním otcem
- b. pouze s vlastní matkou
- c. pouze s vlastním otcem
- d. s vlastní matkou a nevlastním otcem
- e. s vlastním otcem a nevlastní matkou
- f. s prarodiči
- g. s náhradními rodiči (pěstouny)
- h. v dětském domově

3) Moji rodiče:

- a. žijí spolu
- b. rozvedli se nebo odešli od sebe

4) Když spolu rodiče přestali žít, tak mi bylo (doplň) let.
nevyplňuj, pokud žijí spolu

5) Atmosféra v mé rodině je:

- a. výborná (pohodová, máme se rádi)
- b. dobrá (občas to skřípe)
- c. špatná (časté hádky)

6) Vztah s rodiči nebo prarodiči či pěstouny mám:

- a. výborný (rozumíme si)
- b. dobrý (občas si nerozumíme)
- c. špatný (často se hádáme)

7) Způsob mé výchovy je:

- a. přiměřený (vyvážený)
- b. přísný (tvrdý, nekompromisní)
- c. volný (měkký)

8) Při mé výchově byly používány nepřiměřené fyzické tresty.

- a. ne

b. ano

9) Ekonomická situace mé rodiny je:

- a. velmi dobrá, máme na vše, co potřebujeme, a ještě nám zbývá
- b. peněz máme tak akorát pro naše potřeby
- c. často nám peníze chybí i na běžný chod domácnosti

10) Alespoň jeden z rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), je dlouhodobě nezaměstnaný:

- a. ne
- b. ano

11) Alespoň jeden z rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), je nebo byl dlouhodobě či vážně nemocný:

- a. ne
- b. ano

12) Některý z rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodič, pěstoun), je duševně nemocný:

- a. ne
- b. ano

13) Jeden z rodičů nebo ten, kdo o mě pečoval (prarodič, pěstoun), zemřel:

- a. ne
- b. ano

14) Alespoň jeden z mých rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), má problémy s alkoholem:

- a. ne
- b. ano

15) Alespoň jeden z mých rodičů nebo ten, kdo o mě pečuje (prarodiče, pěstouni), užívá drogy:

- a. ne
- b. ano

16) Násilí, nebo týrání se v mé rodině vyskytuje nebo vyskytovalo:

- a. nikdy
- b. občas
- c. často

17) Byl/a jsem obětí fyzického týrání v rodině:

- a. ne
- b. ano

18) Byl/a jsem obětí pohlavního zneužívání v rodině:

- a. ne
- b. ano

19) V rodině jsem se často cítil/a opuštěně, měl/a jsem pocit, že mě doma nemají rádi.

- a. ne
- b. ano

20) Doma se stávalo, že jsem byl/a fyzicky zanedbávaný/á, bylo málo jídla, nedostatek oblečení, netekla teplá voda, nešla elektřina apod.)

- a. ne
- b. ano

21) Někdo z rodičů nebo z těch, kdo o mě pečují (prarodičů, pěstounů), anebo sourozenců spáchal trestný čin:

- a. ne
- b. ano
- c. ano, opakovaně

22) Některý z rodičů nebo z těch, kdo o mě pečují (prarodiče, pěstouni), anebo sourozenců byl ve vězení:

- a. ne
- b. ano
- c. ano, opakovaně

23) Ve škole jsem měl/a problémy s chováním:

Ize vybrat více odpovědí

- a. ne
- b. ano
- c. ano, měl jsem sníženou známku z chování
- d. ano, kvůli šikaně
- e. ano, kvůli záškoláctví
- f. ano, kvůli napadení učitele
- g. jiné problémy (vypiš):

24) Trpěl/a jsem nebo trpím mentální anorexií, bulimií nebo obezitou:

- a. ne
- b. ano

25) Piji (pil/a jsem) alkohol:

- a. ne
- b. občas v malém množství (maximálně 1x týdně méně než 5 sklenic najednou)
- c. občas ve velkém množství (maximálně 1x týdně v množství 5 a více sklenic najednou)
- d. často v malém množství (více než 1x týdně méně než 5 sklenic najednou)
- e. často ve velkém množství (více než 1x týdně v množství 5 a více sklenic najednou)

26) Užívám (užíval/a jsem) drogy:

lze vybrat více možností

- a. ne
- b. ano, zkusil jsem to
- c. ano, příležitostně (maximálně 1x za týden) marihuanu
- d. ano, příležitostně (maximálně 1x za týden) tvrdé drogy
- e. ano, pravidelně (více než 1x týdně) marihuanu
- f. ano, pravidelně (více než 1x týdně) tvrdé drogy

27) Měl/a jsem pohlavní styk před 15 rokem svého života:

pokud ano, doplň věk

- a. ne
- b. ano v (doplň) letech

28) V minulosti jsem se dopustil/a:

lze zvolit více možností

- a. záškoláctví
- b. útěku z domova
- c. šikany
- d. sebepoškození
- e. pokusu o sebevraždu
- f. nabízení sexu za peníze
- g. výtržnictví
- h. vandalismu
- i. sprejerství
- j. týrání zvířete
- k. úmyslné založení požáru
- l. krádeže
- m. prodeje drog
- n. vydírání
- o. ublížení na zdraví
- p. loupeže
- q. pohlavního zneužívání
- r. znásilnění
- s. vraždy nebo zabití
- t. ničeho
- u. jiného skutku (vypiš):

29) Byla mi:

- a. uložena ústavní výchova
- b. uložena ochranná výchova
- c. byl jsem odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody
- d. byl jsem odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody

30) Jsem:

- a. chlapec
- b. dívka

31) Je mi: (doplň) let